

PONTICE

APRILIE 1939

ANUL I

No. 4

Biblioteca Judeteana „Ioan N. Roman” Constanta

Proiect AFCN

PONTICE

REVISTĂ LUNARĂ DE ARTĂ ȘI CULTURĂ DOBROGEANĂ

Apare sub patronajul Excelenței Sale

D-LUIN. OTTESCU, REZIDENT REGAL AL ȚINUTULUI MĂRII

MEMBRI FONDATORI:

Alecu Al., Alecu Dan, Belcin Lazăr, Benteoiu I., Cărpinișanu Sever, Cergău Titus, Cialic Eug., Constantinescu-Mircești C. D., Constantinescu Silvia Sandi, Coriolan Gh., Cotovu Sandra, Dimitriu G. L., Dinu Ion, Duma George, Galaction Craïoveanu, Arhiereu, Gherghel Al., Gherontie, Episcop al Tomisului și Durostorului, Ionescu P. Dr., Lăzărescu Traian, Lolu Ion, Micu Ion, Nicolau Th., General, Papahagi P., Petrescu Valerian, Roman Bonifaciu, Rădulescu-Dobrogea N., Rucăreanu Radu, Sălceanu Gr., Sarry N. C., Ștefla Al., Stoicescu D., Tomulescu G., Vulcan Scipio, Vulpe Aurel, Zambaccian K. H.

Inscrisă în registrul de Publicațiuni Periodice al Tribunalului
Constanța Secția I-a, sub No. 14 din 10 Decembrie 1938

Proprietar : AUREL VULPE

Redactor răspunzător : GEORGE DUMA

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : Constanța, Strada Scarlat Vârnav No. 27

Abonamentul anual Lei 300

Pentru Instituții „ 1000

EXEMPLARUL 25 LEI

VREMURI NOUI

MORAVURI NOUI

Ce fericită a fost să fie generația noastră românească de azi!

Când stau și mă gândesc la vremurile cu ducere și întoarcere, par'că văd protipendada de mai alaltăieri, cu anterieie, caf-tan și fes pe cap, cu taclit și metanii de chihlimbar în mână, pe cari le număra, boabă cu boabă: un adevărat orientalism. Cum era să fie alttel, dacă noi suntem așezați de Dumnezeu în pragul Orientului? Noroc că, sub aceste anterieie, se ascundeau inimi de mari patrioți, cari au primit mai curând să-și jertfească viața, decât să-și piardă țara și neamul.

Dar... s'au dus acele vremuri și au venit altele, noi pentru atunci, vechi pentru azi, bune pentru atunci, nemaipotrivite pentru azi. Moravuri noi, vederi apuzene, schimbare răsa în redingotă și fesul în cilindru. Patriotismul înaintașilor rămase însă acelaș: Vremuri noi, oameni noi!

Vodă Cuza, cu sftinicii săi, Kogălniceanu cu boierii moldoveni, Mavrogheni, Păun, Hurmuzachi, Cozadini - cu Vlădica Sofronie, cu eruditul Melchisedec, cu Filaret și Neofit Scriban, cu Calinic Miclescu, cu popa Matcaș și moș Joan Roată, dau mâna cu bierii dela Focșani: Voinov, Apostolescu, Cernat ș. a., cu Vlădica Nifon de

la București, cu boierii munteni: Ghicules-tii, Filipeștii, Crețuleștii, Goleștii, etc. și, astfel, seacă Milcovul „dintr'o sorbire”. Unirea Principatelor - iată opera lui Cuza.

Vine Ioan Brătianu și aduce Domn pe Vodă Carol I, care ne dă independența și regalitatea, creând România și bătând monedă cu inscripția „Patria și Dreptul meu”, iar în 1913, se întoarce dela bătălia din Bulgaria, cu Cadrilaterul, vechea stăpânire a strămoșului nostru Mircea cel Bătrân. Ne apropiem de vremuri noi, vremuri de glorie și mai mari.

La 1916, Consiliul de Coroană la palat. Toți bărbații de Stat în sala Tronului. Regele Ferdinand I, în mijlocul lor. Lângă El, Regina Maria...

La 15 August, praznicul Sfintei Maria, armata și Vodă trec Carpații, pentru desrobirea fraților și împlinirea visului nos-milenar - România întregită.

În Noembrie 1919, Regele, Regina, Prințul Carol și armata se întorc în Capitală, aducându-ne trofeu de luptă: România Mare.

Cât ne-am bucurat noi atunci! În delirul izbânzii noastre, credeam că totul s'a împlinit. Și totuși, îndată am văzut că România Mare, se cere să fie și o Românie

Tare. Am pornit, cu toții la realizarea și acestui al doilea vis. Lipsindu-ne însă coeziunea, a luat naștere „hidra cu 29 de capete” și ne-am incurcat rău. Ca și în povestea cu balaurul din tufișul aprins, când un cap comanda – la dreapta, ieșea altul, care comanda – la stânga și altul, la deal altul, la vale. Pericolul era mare și n'avea lumea ochi să-l vadă și minte să-l priceapă. Vremuri noi! Moravuri noi! Triste moravuri!

Și numai, iată un Tânăr de 42 de ani,

cheamă lângă Sine pe un Bătrân de 70 de ani; energia tinerească și experiența bătrânească: Regele Carol II și Patriarhul Miron. Cu sfinți bătrâni, pe cari nu-i ignorează și cu tineri entuziaști din generația Sa, Regele a pornit la lucru, cu o nemai pomenită însuflețire, pentru salvarea și întărirea României. El cere: muncă, cinste și credință dela toți.

O, Slăviți Rege! Dumnezeu să fie cu Măria Voastră și cu poporul Vostru.

† GHERONTIE

EVOCARE

I

Ai cunoscut tu stepa dobrogeană ?
Intr-un apus autumnal de soare,
Acolo, vraja de lumini te doare
De n'o privești, cu ochi închiși, prin geană.

Târziu, pe vatra zărei sclipitoare
– Decor măreț de scenă wagneriană –
Se schimbă 'n mit, vieța pământeană
Și pare aur, rodul pe ogoare.

Spre răsărit, oștiri de umbre-aleargă.
Profile de ruine milenare
Încep, în tonuri mate, să se șteargă

Și, ca în vis înfiorări uitate,
Pe marea stepelor singurătate
Tăcerea cântă sfânta ei chemare...

II

Dar Marea noastră! Legendara Mare!
Pe largi oglinzi trec umbre de trireme,
Când vuetul încearcă să recheme
Străvechi domnii romane, din uitare.

Pe țărmul alb plâng mistice poeme
Și ziduri vechi apar ca o muștrare:
Aceleași sentinele la hotare,
De-ar trece peste noi oricâtă vreme!

Din Histria, Callatis și Tropaeum,
Din Tomis, în războinice veșminte
Vin veacuri la al Neamului ~~și~~ Deum,

Cu mâini de bronz, pe piatra de morminte
Să 'ntindă sufletelor noastre, plină
O cupă de-amintiri și de lumină!

AL. GHERGHEL

ROMÂNII DIN TIMOC ȘI DACIA SUB CAROL CEL MARE

Din toate manierele de a scrie istoria, cea mai utilă este cea a descrierii faptelor (Polybiu).

Greutatea de a descrie istoria neamului, în timpul înfiripării sale embrionare, suferă de insuficiența documentelor.

Lipsa unei perioade îndelungate de pașnică așezare, care să dea neamului nostru posibilitatea unei vieți culturale mai intense și unei meditațiuni mai profunde, care să înlesnească alunecarea pe pârghia cugetării și simțirii, ne-a împiedicat să avem istorici sau cel puțin cronicari, în epoca mai sus amintită.

Din lipsa de izvoare istorice naționale, ecoul depărtatelor vremi nu a ajuns până la noi, iar cronicile străine, în care se mai găsesc documente sporadice relative la trecutul neamului nostru, nu au fost îndeajuns răsfoite. Dacă aceste cronicile ar fi cercetate cu mai multă răbdare și meticulozitate, am credința că s'ar putea găsi în ele date certe, că rădăcinile neamului nostru sunt mult mai adânc înfipte în trecutul veacurilor decât le cunoaștem. Scopul prezentului articol este scoaterea în evidență a unor izvoare istorice asupra trecutului îndepărtat al neamului, necunoscut până în prezent.

Istoria se face și reface în măsura documentelor, de care dispunem. Cele mai vechi izvoare asupra istoriei neamului, cunoscute până în prezent, datează deabia din secolele XI-XII. Dincolo de aceste veacuri istoria neamului nostru este mister și nebulozitate.

Cercetând cronicile și lucrările istorice străine, anterioare timpurilor amintite mai sus, am constatat că există documente referitoare la neamul nostru, încă dela finele veacului VIII și începutul veacului IX. Le voi reda mai jos :

După cucerirea Bavariei de către Carol cel Mare, râul Ens devine frontiera între imperiul Avarilor și Francilor.

Avarii prădând în mai multe rânduri teritoriile dela vestul acestei frontiere, Carol cel Mare pregătește o mare campanie contra lor. La aflarea acestei știri, Avarii trimit, în anul 790, delegați la Worms, unde se afla, la acea dată, Împăratul, spre a discuta chestiunea frontierei dintre cele două state.

Neajungându-se la o înțelegere, Carol cel Mare ordonă, în anul 791, ca două armate puternice să înainteze pe cele două maluri ale Dunărei contra Avarilor. O numeroasă flotă lega cele două armate și asigura aprovizionarea lor. După o serie de lupte grele, armata imperială ajunge pe râul Rab în câmpia Panoniei. Avarii înfrânți cer pace. Carol cel Mare le-o acordă sub anumite condiții ; printre acestea figura și obligațiunea ca hanul Avarilor să treacă la creștinism cu toți supușii săi. În anul 795, hanul Tudun pleacă la Aix la Chapelle, capitala lui Carol cel Mare, unde se botează cu toată suita sa.

Reîntors acasă se leapadă de religia creș-

tină și năvălește în Bavaria. Supărat de acest fel de purtare, Carol cel Mare ordonă fiului său Pipin, regele Italiei, să atace pe Avari.

Disponând de trupele din Italia și de contingentele bavareze și saxone, Pipin atacă pe Tudun, îl bate, trece fluviul Tisa și ocupă Hringus, capitala acestuia.¹⁾

Jireček, în Istoria Bulgarilor, arată că, în urma acestei victorii, Francii au supus tot imperiul avar până la Dunăre. Populația indigenă, eliberată de sub jugul avar, a fost lăsată sub stăpânirea voevozilor ei. Avarii fiind învinși, iar armata lor zdrobită, popoarele ce fuseseră până atunci sub stăpânirea lor se revoltă și îi atacă. În anul 805, Capcanus, principele Avarilor, vine la Aix la Chapelle și îl roagă pe Carol cel Mare să le îngăduie să-și părăsească patria lor, unde nu mai pot rămâne din cauza atacurilor neconținute ale popoarelor ce până atunci fuseseră sub stăpânirea lor, și să le îngăduie să treacă în Panonia.²⁾

Împăratul încuviințează, Avarii trec Dunărea și se așează între Sabaria și Carnonitum. Cuvântul „căpcaun“, folosit de Românii transilvăneni cu sensul de „om rău“, „mâncător de oameni“, e posibil să-și aibă obârșia dela vreun han avar cu numele de Capcanus, nume ca al aceluia ce a strămutat pe Avari în Panonia, și, prin ferocitatea lui, va fi îngrozit populația română de sub stăpânirea sa.

Câmpia Tisei rămâne liberă prin plecarea Avarilor. Românii scoboară din munți și o populează. În această câmpie au rămas strămoșii noștri până azi, cu excepția regiunii dela Nord de Criș, de unde au fost deplasați în afară spre munte prin aducerea în anul 1239 a Cumanilor Albi.

În anul 811, născându-se certuri între Avarii așezați în Panonia și Slavi, Carol cel Mare trimite o armată, care restabilește liniștea.

Rezultatul trimiterii acestor forțe în Panonia este venirea în acelaș timp la Aquagrani (Aix la Chapelle), a lui Comizani și Tudun, principii Avarilor, și a ducilor slavi ce locuiau pe lângă Dunăre (Croatii), spre a face act de supunere.

În anul 815 moare Krum cel mai viteaz, dar și mai crud dintre toți țarii Bulgariei. Îl urmează Czek, care a domnit puțin timp, apoi Omortag. Acesta abandonează proiectul lui Krum de a ataca Imperiul Bizantin, încheie cu Împăratul Leon o pace pe timp de 30 de ani și își îndreaptă planurile de cucerire contra vecinilor dela Nord și Vest.

Românii din Timoc, atacați de trupele lui Omortag, trimit delegați la Aquagrani, arătând Împăratului că au rupt legăturile cu Bulgarii și cer să intre în granițele Imperiului Franc.¹⁾

Iată cea mai veche dată istorică referitoare la neamul nostru.

Prețiosul document din 818, prin care se confirmă trimiterea delegaților Timoceni la curtea lui Carol cel Mare, este completat prin altul din 819. În acest an Carol cel Mare pleacă din Italia și vine în Panonia pentru a înăbuși răscoala lui Ludentius, ducele Croaților. Populația română din regiunea Timocului profită de venirea Împăratului în Panonia și trimite la Carol cel Mare o delegație, care să-i comunice că poporul timocan se leapădă de orice fel de legături cu Bulgarii și-l roagă să-l primească sub stăpânirea sa.²⁾

Tot din acest timp avem și primele documente referitoare la Românii din Dacia. În toamna anului 822 Împăratul Carol cel Mare convoacă un convent la Frankfurt, pentru a cerceta nevoile părților orientale ale imperiului.

În acest convent și-au expus doleanțele lor delegații tuturor Slavilor orientali, ai Bohemilor, ai Moravilor, ai Praedene-

¹⁾ Pippinus autem, Hunis *Trans Tizam* fluvium fugatis, eorumque regia quae ut dictum est Hringus ex toto destructa direptis pene omnibus Hunorum opibus.

²⁾ Capcanus, princeps Hunorum, Aquis ad imperatorem venit et ut postulavit inter Sabariam et Carnontim locum accepit eo quod Sclavis infestationibus pristinas sedes habitare non potuit.

¹⁾ Imperator Aquagrani revertitur. Erant ibi et aliarum nationi legati. *Abdorum* videlicet ac Bornae ducis Guduscatorum et Timocanorum qui nuper a Bulgarorum societate desciverant et ad nostros fines se contulerant.

²⁾ Timocanorum quoque populum qui dimissa Bulgarorum, societate ad imperatorem invenire ac dicionieus se permittere gestabat, etc. etc.

centilor și Avarilor trecuți în Panonia. ¹⁾

În anul 824 Împăratul primește conțentent cu delegații Bulgarilor și pe ai Abdoriților care în mod vulgar se numesc și Praedenecenți. ²⁾ Aceștia din urmă locuiau în Dacia învecinată cu Dunărea și limitolă cu Bulgaria. Delegații lor au venit să se plângă Împăratului de necontenitele prădăciuni, la care este supusă țara lor din partea Bulgarilor, cerându-i cu stăruință ajutor. Cererile Praedenecenților au fost satisfăcute, ale Bulgarilor nu. Cronicarul arată că solii Bulgarilor s'au înapoiat fără niciun rezultat.

Tratativele dintre Franci și Bulgari continuă. În anul 824, Țarul Omortag trimite la Împărat o nouă solie, cerându-i să încheie pace. ³⁾ În anul 825, trimite o altă solie cu misiunea de a stabili definitiv frontierele dintre cele două state.

Frontierele rămăseseră netrasate din cauza Românilor din Timoc, care trecuseră sub suzeranitatea Francilor, a căror guvernare era mult mai umană și mai civilizată decât a Bulgarilor, veniți din stepele Siberiei.

Documentele mai sus citate confirmă existența, la începutul veacului IX, a Românilor Timoceni și a celor din Dacia, pe aceleași meleaguri, pe care sunt și azi.

Prezența Românilor din Timoc ne este semnalată de cronicarii bizantini, în anul 1002, când cetatea Vidinului rezistă nouă luni atacurilor lui Basile Balgarohtonul grație numai largului concurs al Românilor din Timoc.

¹⁾ 822 Frankfurt conventu congregato . . . In quo conventu omnium Orientalum Sclavorum Boheimorum Moravorum Praedecentorum et in Pannonia redentum Avarum cummuneribus ac se directas audivit.

²⁾ Imperator Aquagrani profectus est Quo cum venisset adiatum est ei quod legati regni Bulgarorum essent in Bavaria . . . Caeterum legatos Aboditrorum qui vulgo Praedeneenti vocantur et contenum Bulgaris. Dacia Danubio adiacentem incolunt quia ipsi adventare nuntiabantur illic venire permissit. Qui de Bulgarorum iniqua infestatione querentur et contra eos auxilium sibi ferri deposcerent.

³⁾ Rex Bulgarorum Omortag pacis faciendae gratia imperatorem et literas misit.

Deasemenea, în anul 1040, când Dolian începe revolta contra Bizantinilor, punctul de sprijin al răscoalei sale sunt Români din valea Timocului.

Prezența lor în Dacia Riparia, dela anul 272, când Aurelian mută o parte din Romanii din Dacia peste Dunăre, și până azi, nu a fost de altfel de nimeni contestată.

Referitor la Români din Dacia, din datele istorice citate mai sus, rezultă clar două noțiuni.

Prima este constatarea neîndoelnică a faptului că, după distrugerea imperiului avar, Dacia a trecut sub dependența Francilor.

Un istoric contemporan arată că, după ce Carol cel Mare a înfrânt pe Avari și a supus cele două Pannonii, Arva Liburnorum și Dalmatia, a subjugat și Dacia ¹⁾.

Provinciile și popoarele din Orientul Europei se prezintă, după distrugerea imperiului avar, sub trei forme diferite, față de imperiul franc.

Cele două Pannonii, Arva Liburnorum și Dalmatia, sunt supuse dominațiunii france. Ele făceau direct parte din imperiul lui Carol cel Mare, după cum ne indică autorul prin cuvântul „*subiecit*”. Dacia este numai subjugată, — „*subditit*”, iar popoarele slave sunt forțate să plătească tribut. Această nuanțare are o deosebită importanță pentru noi. Istoricul, făcând distincție între situația Daciei și aceea a popoarelor slave față de imperiul franc arată, implicit, că în Dacia era alt neam de locuitori decât slavi.

Cine era poporul care locuia pe acele timpuri în Dacia? Erau Abdoriții, despre care istoricul ne arată că poporul îi numea și Predenecești? Traducerea în adevăratul sens al cuvântului Praedenecece este acela de băștinaș: *prae* — înainte — și *decece* — adevărat — adică adevărații *înaintași*.

Abdoriții sau Praedenececești nu erau decât locuitori băștinași ai Daciei, adică Români.

Aceasta reese din diferențierea făcută

¹⁾ Pannonias etiam victor subiecit utrasque, Arva Liburnorum vel que vacitantur ab Histro nec non Dalmatiam subditit etiam Daciam, Sclavos populus censum sibi solvere fecit.

între Slavii Orientali și locuitorii Daciei, din numele lor pur latin și din semnificația acestui nume.

Isvoarele istorice confirmă afirmațiunea de mai sus. — Abdoriții, numiți popular și Praedeneceți, locuiau în Dacia, provincie vecină cu Dunărea și în hotar cu Bulgaria.¹⁾

Totul concordă în a arăta că, după campania din 796, Dacia a căzut sub stă-

pânirea imperiului franc și că Praedeneceții, care au trimis solii la Carol cel Mare, pentru a se plânge de năvălirile și jafurile Bulgarilor și a-i cere ajutor, nu erau decât strămoșii noștri.

Am credința că aceste noi izvoare istorice, sunt o prețioasă dovadă a continuității elementului românesc din Dacia.

GENERAL T. NICOLAU

¹⁾ Praedeneceți conterminum Bulgaris, Dacia Danubio adiacentem incolunt.

APELE SUFLETULUI

De câțeva vreme, Tudorică Mareș simte că, lângă untric se petrece cu el ceva care-i schimbă firea pe zi ce trece. Tudorică Mareș, sau lumea s'a schimbat? Oricum, ceva nu mai este cum a fost. Încă de acum trei luni, decând cu moștenirea, începuse să-și dea seama că dezamăgește pe toți prietenii care îl purtaseră pela reuniuni vesele drept un conviv spiritual și optimist. Replica lui, vioaie și spontană altă dată, se tocise sau răsuna târziu, fadă, fără noimă. Dacă se mai găseau câte unii care, uneori, îl mai socoteau încă om de spirit, admirația acestora era ca aplauzele filantropice pentru actorii susținuți de ecourile unei glorii de mult apuse. Dar, chiar asemenea admiratori se răreau, trecând de partea celor care începuseră să aibă o ciudată compătimire pentru Tudorică.

Într'adevăr, despre el, îmbogățitul prin moștenirea dela unchiul Filimon, prietenii nu găseau altfel de a-l pomeni decât compătimitor: „Săracul Tudorică”. În locul voioșiei, din ziua moștenirii, Tudorică se întovărășise cu gravitatea. Noua afitudine nu convenea grupului sgomotos de prieteni, care, deși profitau de pe urma bogăției lui, regretau totuși vremurile menu-ului fix prin ospătării, când se constituiau în „cooperativă de consum” — cum numeau ei micile dar veselele petreceri plătite cu bani strânși mână dela mână, după puțințe. Când colegii mai posaci îi acuzau de neseriozitate, Tudorică Mareș era acela care răspundea „serioșilor” că adevărul despre lume și viață îl poartă căuta, sau grav, ca din cărți adânci, tu însuși important ca un savant proțâp în guler, sau îi cauți humoristic, așa cum o făcuse el o viață întreagă. Dealtfel, Tudorică n'a ieșit din cuprinsul acestei formule pentru că, părăsindu-l humorul, îl însoțește, în schimb, aerul mediativ și doctoral. Este adevărat că zilele picură mereu câte puțină melancolie peste traiul său, dar lucrul ar fi suportabil, ba chiar distins pentru un om bogat, dacă n'ar veni enervarea, o chinuitoare

enervare cu apariții neregulate și neîndreptățite. Fără îndoială, ceva nu mai este la locul său, însă nu lumea, ci Tudorică Mareș, s'a schimbat. Să ne întoarcem puțin către trecut.

În cea dintâi zi când n'a mai fost silit să-și ia geanta de agent cu îndoită îndeletnicire: încasator și achizitor la societatea de asigurare „Pavăza”, Tudorică Mareș se bucura admirând apartamentul închiriat pe Bulevardul Lascăr Catargiu și toată mobila proaspăt cumpărată, care nici pe departe nu-i mai amintea de mica odăiță cu lampă de pe Lânăriei. Îi plăcea mai cu osebire canapeaua-studio pe a cărei catifea pufoasă s'a întins leneș, rămânând așa orele unei sieste prelungite fără necesitate. Senzația inedită, aproape voluptoasă, simțită la orizontală pe mobila nouă, primitoare și moale ca un imens burete de cauciuc, l-a țintuit orele care altă dată se consumau în alergătură. Zâmbetul îi prelungea lângătrăc desfătarea, dar, totdeodată îl făcea să se simtă parcă vinovat de ceva: i se părea că tolnăirea nu i se cuvine, pentru că fură din timpul rânduit achizițiilor și încasărilor societății „Pavăza”, deși știa bine că nu mai este slujbașul ei. Lipsa aceasta de control asupra sa îl enervă puțin, apoi gândi: „Bietul unchiu Filimon, pentru cine a muncit el! Dacă s'ar preface în strigoiu, cum îi dorea Tușea Zina disperată de sgărčenja lui, ce m'ar mai sgâlțâi el pe canapeaua asta moale, cumpărată cu bănișorii moșteniți! Fii însă liniștit, Tudore, mai ales li-ni-știt”. Fiecare silabă măsura o respirație, vrând astfel să-și lase timp să asimileze în întregul ei ideea de liniște, ca pe o doctorie împotriva neliniștei surprinsă în furișare ca o poruncă necinstită a societății „Pavăza”.

Încerca, să adoarmă, însă, prin minte îi jucau vorbele tiradei profesionale pe care o rostise în văriante, după clienți, atâția ani.

Ajunsesese să o rostească automat, tirada nemai

fiind decât chestiune de mecanică a vorbirii, putând, în acest timp, să gândească independent de ceia ce spunea. Acum, printre momentele de satisfacție vegetativă pe care i-o da tolănirea, tirada se insinua în frânturi, când și când, enervându-l: „Stimate domn, vin din partea societății „Pavăza“ să vă propun o asigurare... liniștea necesară muncii dumneavoastră... dacă viața de astăzi ne oferă confort...” Tudorică Mareș se gândi că prea era de tot să vorbească de confortul vieții și să convingă, tocmai el, chiriașul ridiculei odăițe de pe Lănăriei. „...Accidentele de circulație au o frecvență din ce în ce mai mare, neghiobia unora pune în pericol propria noastră viață...”. Aci își aduse aminte de cei care nu-și curățâ ghiata de pe acoperișul etajului șase. „...riscurile războiului cresc în accelerație geometrică, în timp ce entuziasmele păcii scad... uicideți neglijența... condițiuni avantajoase... premii bienale... aveți de ales între sbucium și tihnă, între privațiuni și bogăție”.

Sări apoi ca din arc pe covorul pufos, svârilit de droturile canapelei. „Oricum, să nu lucrezi nimic, asta-i atitudine de parvenit, își zise Tudorică. Dacă nu voi mai salahori la „Pavăza”, nu înseamnă că trebuie să stau. Să căutăm ceva pentru capitalul nostru. CAPITALUL NOSTRU? Parvenit, parvenit în lege! Ce te găsi, Toadere băiete, să vorbești despre tine la plural, ca Vodă, ca miniștrii?...”.

Își privi încăperea; se bucură de ea ca un patron de tâmplărie artistică, după ce a luat premiu cu vitrina-expoziție. Totul era nou și deaceia stânjenitor, dar jena ușoară, simțită față de el însuși, dispărea alungată de plăcerea cu care încerca surzenia covoarelor persane. „Ce bun lucru, pentru liniște, covoarele! D'ăia marile hoteluri au pe culoare numai persane surde”. Făcu mare haz în sine aducându-și aminte, prin contrast, de sudălmile Tușei Zina, aruncate asupra lui — ștregarul de 10-12 ani — când încălța cotoiul cu coji de nucă și-i da drumul pe culoarul cu geamlâc, stârnind astfel protestele chiriașilor turburați în somnul dulce al după-mesii. I-ar fi plăcut acum cotoiul; sgomotul ar fi murit în lâna covoarelor.

Dar tablourile!? Nu se pricepea lucru mare. Le-a cumpărat dela Dalles, după criteriul prețurilor și al numelor, punându-le, ca pe niște valori în plus, noile sale cărți de vizită, simple: Teodor Mareș, fără nici o altă indicație. Dealtfel, ce ar fi putut adăoga pe ele? Nu mai avea nici o ocupație. Iar își aduse aminte că stă degeaba și iar se enervă. I se părea că trăește din hoții, că a furat moștenirea lui atât de legală. „Da, legală, le-ga-lă, silabisi Tudorică. Am dreptul să fac ce vreau cu ea. E a mea, dela fratele tatii, e legală, s'a terminat”.

Privi din nou tablourile și încercă să înțeleagă

concepția din desen și culoare. Se rușină că nu poate deosebi valoarea unui Petrașcu sau Steriade, de vechile sale CADRE cu odalisce cromolitografiate, sau cu orientale așexate în simetrie pe concepția sui-generis a nupțialității: înainte și după căsătorie. De ignoranța lui într'ale plastice îl acuză pe bietul unchi Filimon, ascetul religios, care-l ținuse departe de cărți și expoziții, pentru că vedea în ele atentate împotriva credinței și a moralei. Dacă el, Tudorică, n'ar fi fost un tânăr curios, n'ar fi avut nici bruma de cultură extrașcolară culeasă noaptea la lampă, ascuns de ochii unchiului. Ochii aceia! După ce părăsise orașelul natal, l-au urmărit și în București la studii, părănd gravați pe pușinii bani primiți prin rare mandate, acele mandate cu mențiunea de pe verso, tremurată și invariabilă: „Să nu-i risipești decât pe ce-ți trebuie neapărat la școală”, apoi cugetarea: „Banii se câștigă greu” și semnătura Filimon, ca o amenințare cu degetul. Noroc că lecțiile pe la case mari îi mai aduceau cât să-și cumpere cărți pentru nopțile lui de student sărac.

* * *

Săptămânile treceau încet, încet; tirada nu i se mai insinua printre gânduri; cugetul i se liniștise, cu privire la moștenirea lui; începuse să uite că a fost funcționar sărăcuț; totuși, ca un vrej subțire de tortel, i se prindea de suflet, încolăcindu-se, un fir al melancoliei. Lipsa de activitate productivă rămânea încă o muștrare.

Mai în fiecare seară, Tudorică se amețea ba la câte o bodegă, ba la vreun bar, fără să fie un băutor de rasă, pentru că nu bea niciodată fără să-și AȘTEARNĂ, cum zicea el, ceva pe stomac. De câtăva vreme l-a învățat să bea, fără așternut, Nouchonette, angajată pentru consumație la barul „Melodia nopților” — viciul platinat, cum o botezase Tudorică, el, cinefilul pasionat, cunoscătorul vedetelor mondiale ale ecranului.

Într'o noapte, când cugetul lui simția mai apă-sătoare încolăcirea vrejului din suflet, Nouchonette fu întrebată, ca dintr'un rîcoșet de pe conștiința lui Tudorică:

— De ce trăești tu, fată?

Puțin surprinsă, fata, mirată și ea, îi răspunse:

— Trăesc... ca să muncesc.

— Ce fel de muncă mai e și asta a ta? Ziua dormi, noaptea bei... asta-i curată petrecere!

— Eu nu petrec, eu lucrez... muncesc. Voi petreceți, în timp ce eu muncesc... fără nici un scop precis pentru mine. Amuzarea voastră, pricopsirea patronului... astea sunt scopuri în afară de mine. Beau pentru voi, pentru patron... muncesc adică.

„Da, își zise Tudorică, e felul ei de a munci”.

Și gândindu-se că cele mai multe fete de soiul viciului platinat sunt inconștiente, o califică pe Nou-

chonette, drept o fată simțitoare, nu numai pentru cuvintele rostite, ci și pentru disprețul zâmbit cu amărăciune, pe care i l-a aruncat cu ultimele vorbe.

În asemenea împrejurări, e mai bine să pari tu însuși nesimțitor, gândi Tudorică, apoi către Nouchonette, cu falsă admirație :

— Frumoasă muncă să bei, să distrezi, pe deasupra să și îmbogățești pe alții. Ași zice : o jertfă apostolică. Eu nu pot să beau, viciule. Nu știu să beau cum trebuie, așa ca tine, platină scumpă !

În Nouchonette se trezi conștiința datoriei sale și își propuse să-l învoțe să bea, făcându-i, la început, un mic curs teoretic, din care, în esență, se desprindea următoarea înțeleaptă constatare : vinul, mai mult te hrănește decât te 'mbată. Beția de vin e beție de bodegă. De vrei beție pură, euforică, atunci folosește alcoolurile în preparatele rafinate și concentrate ale barurilor. N'ai nevoie să-ți umpli stomacul în măsura pretinsă de vin.

Au trecut apoi la practică, Nouchonette și Tudorică, și a văzut omul că teoria se verifică în totul.

— Măi, ce 'nseamnă să fii de meserie, i-a spus cu sinceră admirație, Tudorică, Nouchonettei. Și de atunci prietenie la toartă.

Prânzul îl lua prin restaurante, dedându-se, mai rar, când scăpa de sub controlul Nouchonettei, ordinării beții de bodegă, dar serile... serile erau sfinte : euforie sistem Nouchonette.

Treceau zile după zile fără ca Tudorică să se hotărască pentru muncă, deși simțea chemările vieții din trecut. Ca să scape de săcăiala gândului că lenevește, căuta să se fure din sine, dându-se lecturii. Frumoasa canapea-studio, în rafturile ei, se căptușise cu cărți. Îl interesau, în special, lucrările cu privire la istoria civilizației, operele de doctrină politică, iar, pentru agrement, hoinărea prin psihologiile eroilor din romanele repute. Pentru câțiva timp, isbutea să se socoată împăcat cu sine, după fiecare lectură, ca după împlinirea unei datorii, dar prețul acestei împăcări trebuia plătit apoi, printr-o accentuare a stărilor de meditație și melancolie.

Viața se normalizase, între cărți, bar, spectacole și Nouchonette, ca mersul regulat și domol al unei roți cu patru spițe.

Cu toate nopțile pierdute, Tudorică rămăsese tot robust ; poate ceva mai palid, cu ochii ceva mai cercănați... Își luase obiceiul să doarmă după prânz, ca să-și anuleze deficitul de somn și să-și scurteze orele de meditare. Uneori se trezea spre seară, alte ori adormea greu, chinuit într'un somn torturat, din care nu se limpezea deabinelea. Piutea într'o piroteală ciudată : nici somn, pentru că judecata îi era liberă și conștientă, nici trezie, fiindcă se pomenea

cuprins de o totală lipsă de voință. În asemenea momente, Tudorică părea că trăește numai cu jumătate din sufletul său, ca un râu a cărui apă se scurge numai pe o jumătate din lățimea macei, în timp ce, pe cealaltă, apa stă închegată, neclintită. Pe cursul mișcător al sufletului său, conștiința lui Tudorică Mareș era extrem de lucidă, dar în navigația aceasta, optica trăirii de toate zilele nu mai avea nici o valoare, pentru că evenimentele nu se mai reflectau după legile știute. Se năștea atunci, puternică, o convingere nouă, anume că acum vede adevărul, un adevăr care-l turbura, zdruncinându-i convingerile legate de viață. Îi se părea că simte concret o transformare cu rezonanțe cerebrale, ca pe un nou instrument cu care pipăia, intuia și cataloga altfel decât până acum. Erau momente în care se aprecia cu superioritate, dar însoțite totdeauna de revărsarea amară a deprimării și a scârbei. În urma potopului acesta, totul îi părea desgustător, ridicul și inutil.

Această nouă stare suflotească îi construia, în fața ochilor, imagina unei cărți imense, masiv cartonată, deschisă pentru lectură. Înăuntrul ei nu se afla de cât o filă gălbue de pergament, pe a cărei primă pagină citise toată viața lui despre un adevăr cuminte, sacru, primit de toată lumea. Aci, pe prima pagină, se afla formulată rânduiala firească la care contribuise sbuciumul civilizațiilor : credință, devotament, justiție, patrie, umanitate, totul era ordonat ca într'o farmacie, pus în formule după legile mnemotehnice, spre folosința tuturor.

Pentru Tudorică Mareș niciodată n'a fost întoarsă pagina ca să poată vedea ce scrie și dincolo. Iată însă că, acum, din spatele imensei file, se proiectează o lumină și, din opacă fila devine translucidă, încât poate citi și ce scrie pe verso.

Așa, sub impresia cotidianului, pe prima pagină, cetise, ca dintr'un ziar de informații.

„Diplomații celor patru mari puteri s'au întrunit într'o conferință din care idealul de pace al lumii a eșit consolidat”.

Sau : „Scriitorul Calistrat”, prin „Scrum”, ultimul său roman de analiză, își adaugă încă o nestemată la regeasca coroană a creației sale”.

Mai jos ceva : „Domnul Procuror Barbură, în numele justiției, a arestat pe Marin Stolnicu pentru trafic de devize și aur”.

Mai vedea Tudorică pe prima pagină și ilustrații. Sub una, care reprezenta pe Nouchonette la bar, amețită, sta scris „Munca”.

Apoi, puțin câte puțin, din spatele filei se ivea lumină, făcând să se șteargă cele citite mai înainte, iar, pe pagina doua să-i apară cu totul altceva, ca o proiecție cinematografică trimisă din cealaltă parte a ecranului. Acum vedea scris că cei patru diplo-

mași nu sunt decât patru caraghioși gravi, care se screm solemn, minșindu-se și minșindu-ne, fără vreo autorizare, pentru un lucru nici bun nici rău, fiindcă este efemer. Nu poate exista garanție de durabilitate nicăiri, unde lucrurile n'au o finalitate care să le fixeze ca necesare în eternitate.

Cât pentru scriitorul Calistrat, nu merită decât epitetul de ridicul. Însăși viața lui de cinci parale nu și-o poate pătrunde. Cum caută scrumul în viețile altora, el, care n'are pic de combustione în propriu-i suflet? De când ficțiunea lui se impune ca „autentic”?

Procurorul Barbură? Un abuziv ca întreaga societate în numele căreia arestează. Devize... aur?! Ce-s prostiile astea?

Munca Nouchonettei? Simbolul unei dureri pe care ar trebui să o simtă vie, carnea și nervii întregii umanități. Exploatare pur și simplu. Care va să zică, acest Brandy, înainte de a trece prin tubul digestiv al Nouchonettei, valora 200 de lei; odată alunecat pe esofagul fetei, valorează lei 2000. Fata ia zece la sută, patronul, restul, iar clientul se distrează rafinat. Valoarea în plus este asigurată de legea circulației bunurilor. Da! și Nouchonette are circulație mare ca șoselele de trafic. Sticlele de Brandy sunt camioane grele. Dacă și Nouchonette ar fi îngrijită cât o șosea, măcar....

Astfel, în jocul dintre întâia și a doua pagină – între ceiace știa organizat temeinic și moral de secole, cu truda generațiilor, și între ceiace vedea acum ca singur și dureros adevăr – era marea prăpastie din care firavul fir de torte al melancoliei se ivea acum curpen al deprimării.

Cu eforturi, isbutea să se așeze pe marginea moale a canapelei – studio, rămânând acolo, cu capul în palme, cu coatele pe genunchi, cu aer bleg, din cauza buzei de jos care-i atârna și a ochilor abia crestați. Respirând șuerat, ca de somn, Tudorică simțea în mintea sa conturarea mai precisă a ideii că viața este un joc de nebuni în care ne conduce un regizor sinistru și inconștient, obligându-ne la mimică veselă pentru chin, la bunăvoiență pentru repulsie.

Când și cealaltă jumătate a sufletului său își re-lua curgerea pe matca întreagă, când fila imensei cărți devenea iar opacă, Tudorică se înduioșea din nou de efortul celor patru eminenti diplomați, se delecta iarăși printre capitolele romanului „Scrima”, își dedea seama că Nouchonette este corect folosită de patron și socotea că bine a făcut procurorul Barbură arestându-l pe Stolnicu pentru trafic de devize și aur.

– Hm! Bine i-a făcut! Ce cred gangsterii că o să le meargă mult?!

Și iluminat ca de un gând bun, luă cartea de telefon, căută numărul procurorului, îl felicită, apoi

lăcu acelaș lucru cu scriitorul Calistrat, într'o exagerare ditirambică – ceiace provocă la capătul firului, bălbăielile de mulțumire ale distinsului stilist.

Făcu toate astea cu sentimentul că se răsună pe cineva. Ar fi avut poftă să-i felicite și pe cei patru mari diplomați, dar cum îi era peste mână, telefonă Nouchonettei, dându-i întâlnire în halul-ul cinematografului „Capitol” pentru filmul „Patru Armistițiului”.

Vizionarea filmului îl mulțumi, fiind vorba de o acțiune care se suprapunea perfect idealului de pace al celor patru mari diplomați.

Seara, cu prietenii la bar, bește pură. A doua zi lectură, masă de prânz și somnul. Pe la ora cinci același sbucium între cele două ape ale sufletului, același efort care-l aducea epuizat pe marginea canapelei. Ca și în ajun, cu acelaș aer bleg, răvășit interior, Tudorică Mareș se nedumerea.

„Ei, drăcia dracului, iar prostiile de deunăzi? Ce naiba e cu mine? Nu mai sunt cum trebuie! De unde Dumnezeu scârba asta amară pentru lume? Ce m'a găsit de scârbesc viața, ca un om bolnav!?”

O tresărire și o întrebare: Dar dacă nervii mei sunt zdruncinați? Dacă sunt bolnav? Se hotără să consulte un neurolog, însă, mai'nainte, trecu pela Nouchonette care, auzindu-i tânguirea, diagnostică simplu: „Prostii”. Totuși el porni îndată la savantul Damian, medic reputat și pentru știința lui și pentru pătimașa prețuire a onorariilor grăsuțe. După un interogatoriu sumar, îi spuse:

– Dumneata huzurești. Te hrănești bine și, probabil, dormi cu fața în sus pe saltea de puș. Poziția aceasta duce la încălzirea șirii spinării, la care se mai adaugă și o digestie neterminată, plus lecturile dumitale. Iată cauzele ideale pentru coșmar, pentru că altceva nu poate fi cauza amărăciunii care-ți însoțește deșteptarea din vis.

– Nu prea e vis, domnule doctor, își îngădui Tudorică. Vedeți, e așa... cam cum am citit eu o navelă despre o moarte aparentă, în care funcțiunile sufletește sunt vii, numai că nu poți să te clințești. La mine nu e chiar așa. Sunt treaz, dar mă aflu în contradicție cu ceiace am învățat până acum: totul mi se pare meschin și fără nici un folos.

– Totuși, îi răspunse doctorul, în acele momente, dumneata nu ești treaz, și se pare numai.

Dacă ai încredere în cuvântul științei, și bănuiesc că de aceia ai venit la mine, diagnosticul e acesta: coșmar, un coșmar care adaugă cauzelor fiziologice și o altă serie de cauze psihologice, pentru a căror analiză te rog să mai treci pe la mine peste o lună, întrucât, între timp, voiu lipsi din țară.

Tudorică se gândi că nu l-a lămurit îndeajuns de bine, din moment ce mai e nevoie și de o analiză

psihologică. Tocmai saluta de plecare, când doctorul îl întrebă:

— Dar cum se face că numai de câțeva vreme te simți astfel? Înainte nu dormeai tot pe spate, nu duceai aceeași viață?

— Nu, domnule profesor, să vedeți, eram funcționar sărăcuț și dormeam într'un pat de campanie cu colegul meu Iliuță Nestor, așa că dormeam pe o rână. N'avea cum să se încălzească șira spinării, mai ales pe saltea de pae. Acum, pe canapeaua-studio, stau mai degajat, îmi ofer cât mai multă suprafață odihnii și, cum pe burtă nu pot dormi, am preferat... înțelegeți... dar deacum înainte veți vedea. Cu bine d-le profesor!

Se despărți de doctor și pornii la Nouchonette să-i lămurească de unde-i vine suferința. De acum încolo, după toate regulile științei—și doară medicina este una dintre cele mai pozitive științe: legi fixe, medicamente precise—înlăturând cauzele, va ucide și efectele acelea dezastruase pentru sufletul său. Nu se va mai culca pe spate, va mânca puțin, va citi numai lucruri vesele, însfârșit, după prescripție.

Trei săptămâni, deși tot melancolic, se ținuse bine: nu mai citea decât ziare, mânca mai cu moderație, bea așijderea, dar chiar într'a patra săptămână, când aștepta introducerea profesorului din Suedia, Tudorică băgă seamă că, dela „să fac” până la „fac”, vorba Tușii Zina, „mai va”. Într'o miercuri, după ce mâncase și băuse bine la amiază, se trânti pe canapeaua-studio, cu un teanc de ziare lângă el, hotărât să le spicie numai, și apoi să dormă într'o rână, impunând fanteziei sale binevoitoare—cum făcuse în fiecare zi în cele trei săptămâni—să i-l așeze alături pe Iliuță Nestor, ca pe vremuri, așa ca să nu se mai întoarcă pe spate.

— Care va să zică, în spatele meu Iliuță Nestor, își zise Tudorică, lungindu-se. Stai Iliuță într'o rână, că n'cap și eu. Stai bine?

Cu glasul lui Iliuță Nestor, închipuirea. îi răspunse că stă foarte bine.

— Așa, dragă, odihnește-te și tu pe moale.

Stătu Tudorică Mareș într'o rână cât stătu, ba citind notițe scurte prin ziare, ba convorbind cu imaginarul Iliuță, până când, din nou duhul somnului—pe care în copilărie căutase zadarnic să-l prindă în clipa când îl fură vieții conștiente—fu învingător, răsucindu-l pe spate ca pe un gladiator sleit de forțe, și adormindu-l.

După câțva timp ca stropit cu aiasmă călduță, se trezi în parte plutind pe mișcătoarea jumătate a râului vieții, având în față aceeași filă din cartea cea mare. Și din nou cugetul lui, în legătură cu notițele citite prin ziarele proaspete, construia din rânduială haos, din cumintenie nebunie, din înțelepciune caraghioslăc. În urma tăeturilor cu care di-

seca sbuciumul veacurilor și credințele prezentului, apărea o lume ridiculă.

În fața ochilor, cele citite anterior drept notițe informative, prindeau viață ca într'un jurnal sonor cinematografic, în care imaginea este precedată de cuvinte explicative. Citi pe fila devenită ecran: Știință și economie politică, apoi apăru chipul cunoscutului savant astronom Teluricus, pășind grav, tras în jos de servieta cu opusuri despre traectoria cometei Gama. De undeva isbucniră aplauze pentru savantul care, voind să mulțumească, se poticni, scăpând servieta. Din ea țâșni cometa Gama, lăsând moțuz pe bletul savant.

În urma lui Teluricus, apăru economistul Olenflovier cu șaisprezece ciraci, comandând agitați, prin megafoane, echipe de muncitori prinși în frenezia cu care descărcau în mare vagoane cu grâu în șiruri nesfârșite. Tenderile sutelor de locomotive care căraseră vagoanele, erau pline până 'n vârf de cafea pentru combustiuine, în locul cărbunelui.

Tudorică Mareș văzu cum pe lângă Olenflovier trecu inginerul Corințian, cel care muncise toată viața la proiectul de irigație a Saharei, informându-l pe colegul său de academie, economistul, că în China mii de oameni mor de foame. În loc de răspuns, atmosfera se umplu de stridența șuerăturilor de locomotive, pornite voios sub noul regim de combustiuine, în hohotele lui Olenflovier, căzute ca pământul grea pe obrazul sfrijitului Corințian. Olenflovier, de pe o macara gigantică, alcătuia poemul graiului înfrățit cu talazul.

Tudorică Mareș se minună văzând cum sfrijitul se desprinsese de pe ecran, mișcându-se pe a treia dimensiune spre el. Induioșat de situația umilitoare a inginerului, Tudorică îl îmbrățișă, sărutându-l. Pe buzele sale rămase gustul amar al sudoarei, apoi simți cum fînța inginerului se dizolvă, din brațele sale, pierind, ca într'o demonstrație de scamatorie batista sau oul magicianului.

Văzu din nou pe astronomul Teluricus cum își adună risipita biografie a cometei Gama, întorcând spatele lui Olenflovier și lui Corințian, și exclamând: „Ce nebuni!”. Tudorică Mareș ar fi vrut să-l scuipe dar chipul se sterse de pe ecran, apoi apăru un nou titlu: Tehnica morții și sublimul.

— Ei, dar lucrurile astea îmi par cunoscute, grăi Tudorică, văzând cele ce începuseră să se perinde, după dispariția titlului.

Era, într'adevăr, chipul actorului principal din „Patru armistițiului”, filmul care-i plăcuse atât de mult. Ingrozit de ororile răboiului, eroul Jean Diaz, urcat pe o ruină al cărei fum se amesteca gros cu mirosul greu al cadavrelor, perora lui Tudorică.

„Nu e cu putință ca jertfa a milioane de ființe, ale căror trupuri nu au putrezit încă, să fi fost zadarnică.

„Nu e cu putință ca idealul pentru care au murit să fi fost numai o nemărginită înșelăciune spoită cu glorie.

„Nu e cu putință să nu împiedicăm reaprinderea pârjolului care i-a mistuit.

„Nu e cu putință...”.

Însă nu-l asculta decât Tudorică, și, ca în film, în jurul lui Jean Diaz se strâng fantomele morților în solidaritate macabră spre a poroi ofensiva pacificării. Dar tocmai când Tudorică voia să-l sărute și pe Jean Diaz, eroul păcii se prăvale zdrobit sub o avalanșă de cărți cu titlul „Războiul total”, opera de doctrină militaristă a Feldmareșalului Kaisermensch. În urma avalanșei, se ivește bondocul strateg cu cipici de arnăuț și cu tichie de orleguin, bătrân, împins de o călugăriță carmelită, într'un fotoliu pe roate. Feldmareșalul trage să moară, privind înduioșat pe medicul Dantzer — savant austriac — renumit pentru zelul risipit și pentru rezultatele obținute în combaterea mortalității infantile.

Cu lacrimi în ochi, marele strateg, îi mulțumește doctorului de copii :

— Știi, pentru demonstrația mea, mortalitatea infantilă era cea mai mare dușmană. Moartea prematură a țăncilor mă lipsea de cel mai prețios element care dă valoare operei mele. Eu ofer pruncilor, prin doctrina mea, o moarte științifică și glorioasă, la o vârstă când ei pot înțelege sublimul trecerii în neant”.

Și morții lui Jean Diaz, care porniseră ofensiva păcii, își părăsiră tovarășul doctrinar al ramurei de măslin, și, într'o apoteoză mai presus de puterea cuvintelor, ridicară în slăvi de lumină trupul care tocmai expia, al marelui Feldmareșal. Pe pământ călugărița carmelită murmura cântece pioase, vrând să rupă o floare ca să-i presare petalele pe mausoleul dela Birnenwald, unde, alături de eroi, va odihni și autorul „Războiului total”. De sub vraful de cărți sub care era zdrobit, Jean Diaz rosti, ca o poruncă din cealaltă lume : „Nu rupeți florile acestui câmp : sunt sufletele ostașilor morți”.

Cu stingerea glasului de sub cărți, se întunecau și imaginile în dispariție filată, apoi apăru luminos un nou titlu : „Principii”.

Un om infoiat ca un curcan, cu pumnii strânși și rezimați pe șolduri, cu picioarele desfăcute și propțite ca doi stâlpi de rezistență, răcnește, în numele unui principiu politic, arătând nenorocirea suprapulării țării sale. Lângă el, în stânga, atârna spânzurat un medic care provocase un avort fără autORIZAȚIA marelui consiliu, iar în dreapta 36 toți decorați pentru prolifică lor virtute : aveau câte 16 copii, în țara nenorocită a suprapopulării.

Deodată omul crește cam cât statuia Libertății dela New-York, iar pe sub picioarele sale, devenit arc de triumf, defilează în delir o mulțime unifor-

mă ca o comandă de cazarmă, cântând o melodie tinerească.

Iar întuneric, apoi iar lumină, odată cu apariția chipului unui alt om, tot masiv, stăpânul țării fără hotare, care-și ucidea oamenii pentru că trădase principiul de temelie al sistemului care-l ridicase în primul loc de conducere. Sta pe vârful unei piramide, unde nu prea era loc și pentru alții, așa că, toți câți, dintre făuritorii principiului, apropiau în ascensiune vârful piramidei, au trebuit să treacă Stixul în luntrea acestui Caron din vârf. Se plimba omul liniștit pe granitul culmei. Tudorică Mareș vedea bine cum din șapca omului masiv scăpărau principiile ca scânteile la troleele tramvaelor. Omul lucra radiofonic, receptat de mulțimea strivită la baza piramidei, fără să-l poată vedea.

În zare, departe, se profila omul celui alt principiu. Din cauză că pământul e rotund, mulțimile nu se puteau vedea, dar se pipăiau cu antene eterice și se urau de moarte, în numele principiilor. Peste ei se înfruntau giganții : unul scăpăra, altul răcnea.

Tudorică Mareș, dacă l-ai fi omorât în acel moment, n'ar fi știut să-ți spună o iotă despre principii și doar cunoscuse definiția și a principului răcnit și al celui scăpărat.

Apăru apoi întreg globul pământesc, sclipind adamantin pe linia de contur a continentelor. Două piscuri, ca două excrescențe ale antipozilor, stăruiau în a strica rotunjimea globului : erau piramida omului cu șapcă și silueta gigantică a omului cu picioarele arc de triumf. Micșorându-se din ce în ce, pământul se pierdea în feeria spațiului, printre lumi neivite încă, printre astre vii, printre sorii morți, ca un simbol al nimicniciei și al inutilului.

Ca după o revistă militară, când luminița pământului se pierdu în spațiu, într'un peisaj lunar, rece și straniu, primi defilarea tuturor personajilor din viziunile anterioare. Îl revăzu pe ridiculul Telurius târât la coada cometei Gama, în traectoria ei, ca o tinichea la coada unui câine ; pe Olenflovier călărind o mârțoagă, care avea capul bietului Corințian. Sub cravașarea economistului, mârțoaga cerea grăunțe pentru mârțoagele universului. Feldmareșalul Kaisermensch improșca spațiul cu proiectile fășnite din ochi, cu gaze toxice eșite din urechi, cu raze ucigătoare scânteind din vârful degetelor, toate acestea însoțite de urletele, ca din țeavă de tun, ale gurii sale. Picioarele lui se sprijineau pe două tankuri grele care-l purtau în viteză, zdrobind și făcând una cu pământul adolescenței în uniformă.

Ca într'un triumf roman, în spatele lui Kaisermensch era târât resemnat Jean Diaz, cu cunună de spini și cu o ramură de măslin în mâinile legate. Doctorul Dantzer sta gata să-i facă injecții pentru regenerare. Apoi omul cu șapcă radiofonică din

vârful piramidei sta capră și-l sărea adversarul său, cel cu picioarele arc de triumf, care la rândul său se așeza și el capră pentru săritura celuilalt, a stăpânului țării fără margini. Așa defilau ei și în urma lor o mulțime de infern dantesc, hidoasă, cu schime îndurerate, cu răsete isterice.

Il revăzu pe unchiul Filimon, schelet îmbrăcat în piele palidă, o revăzu pe Nouchonette acoperită de nestemate, purtată ca o coroană într'o casă de bani pe spatele patronului dela „Melodia nopților“.

Revăzu o serie întreagă de concurenți alungați sub biciul cavalcadei apocaliptice, a idealurilor lor care prinseseră ființă asemenea viziunilor lui Albrecht Dürer. Chipuri monstruoase cu expresiuni grotești, tragice, spăimântătoare, rădăcini de mandragora insuflețite, prietenii lui primeau biciuirea, amestecându-și vaetele.

Unii ridicau mâinile către cascada monedelor de aur care curgea veșnic înaintea lor, totuși mereu neatinsă; alții ridicau deasupra capetelor statua justiției oarbe spre a o feri de lovituri: în mâna femeii legate la ochi bălăbănia o cumpănă schiloadă în tumultul înghesușii, dansând sinistru.

De pe un pisc de munte, un vânt nebun, șuerător vifornic, risipea filele cu adevăr științific înghesuite într'o enciclopedie, prin truda unor cercetători ofiliți.

Cele nouă muze, goale, legate pachet, palide și rușinate, primeau și ele aceeași biciuire care le rostogolea către întuneric.

De pretutindeni țipete îndurerate până ce totul se depărta în spațiu, pământul ajungând el însuși un țitire enorm, învârtindu-se sub biciuire satanică întocmai ca în jocurile copiilor. Țitirezul pământului depărta cu viziunea lui de iad, intrând în armonia cosmică, lumina de licurici într'un miliard de asemenea lumini. Apoi chiar sclipirea aceasta feerică a cosmosului se depărta și ea, rămânând în urma ei o nebuloasă, fostorescentă, apoi un fum albăstru subțire, apoi nimic.

Tudorică Mareș privise toate acestea ca un bolnav ținut de o masă de operații. Și precum într'o narcoză nedesăvârșită, simția durerea fizică născută din spectacolul sinistru care tăia în structura lui ca un bisturiu. Mai simția Tudorică Mareș că aci a văzut, simbolic, înfățișat adevărul crud despre existență. Atât de absurdă îi părea viața lui și a tuturor acum, când vedea, controlat de rațiunea rece, că totul, chiar și existența pe plan cosmic, n'are într'adevăr nici o finalitate. Trăirea nu este decât o vorbă lipsită de sens, pe care înfinitul o neagă și în durată și în întindere.

Era îndurerat că, peste ceiace reprezintă adevărul permanent – care acum echivalează cu INUTILUL dus până la analize micro sau macrocosmice – i-a

stat o viață întreagă, ca o cortină, fila opacă pe care citise, ca în reclame: „Preamăriți știința, căutați sublimul, înțelegeți și cultivați omenescul, construiți-vă un ideal. Pentru toate acestea, găsiți metode pe strada Ancestrală, la magazinul „Lotul strămoșilor“.

Simția Tudorică Mareș cum toată cultura și concepția sa despre viață și lume i-a fost vărâtă hoștește în suflet. A fost ca un sclav obligat să creadă într'un anumit fel, un sclav pentru care libertatea ar fi însemnat găsirea adevărului, adevăr care, hui-duit, urmărit și alungat ca un vinovat, s'a refugiat în ființa primitoare a lui Tudorică Mareș, cu toate uneltele lui precise. I-a spus acest adevăr că nu există sublim, că nu există omenesc; nu există nimic: totul este fără finalitate și, deci, inutil. Și Tudorică, hiper-lucidul Tudorică Mareș, s'a întrebat despre sublim, despre omenesc, despre justiție, despre frumos și a văzut că pe toate le paște acelaș destin al nimicniciei, al iluzoriului, al trăirii zdrobite între infinite din afară de ele, din afară de existență.

– Ha! viață, răcni Tudorică, și-ai bătut joc de mine până acum. Vezi bine că trăim în minciună! Cinci parole nu prețuești, câtă vreme adevărul e dincolo de tine!

De odată, un glas de pe lumea aceasta, glasul doctorului Damian, se ivi în urechile lui Tudorică:

– Disprețuind viața, înseamnă că nu ți-e frică de moarte. Ești un om demn!

– Vezi bine că sunt demn, doctore, și ți-o voi dovedi-o, răspunse Tudorică

Mâna dreaptă îi scăpă din ținutarea de până acum; Tudorică, prinse revolverul de pe scăunașul de lângă canapea, îl duse la tâmplă, privi încă odată ecranul adevărului luminat din spate, văzu scris pe el: „Totul e inutil, trage” și... trase! Un bubuit scurt împreună existența lui Tudorică în înfinit, în timp ce jumătatea curgătoare din apa sufletului său se încheagă și ea.

Dacă Tudorică Mareș s'ar fi întrebat ce-i aia demnitate, așa cum a făcut-o cu sublimul și cu omenescul, ar fi văzut că nu există, și că vorbele doctorului Cosma Damian sunt vorbe de clacă. Dar el a luat-o de bună – era pornit pe așa ceva – și... trase. Tudorică Mareș nu s'a sinucis, ci a făcut o demonstrație.

Ziarele de a doua zi relatau sinuciderea la „Fapte diverse”. Nouchonette, întrebată de Procurorul Barbură, a declarat că Tudorică suferea de o boală nervoasă incurabilă, dar că ea nu prea știe cum să spue. Ar fi mai bine să se aștepte întoarcerea doctorului din Suedia.

Să mai discutăm... E INUTIL.

ION LOLU

OVIDIU

- TRISTE V, 7 DIN TOMIS CĂTRE UN AMIC -

Citești acum sosită de pe-alt țărîm – scrisoare
De unde latul Istru și-aruncă apa 'n mare.
Și dacă sănătatea te bucură cu bine,
Să afli că se 'mpacă norocul și cu mine.
Iar de mă 'ntrebi, prea scumpe, ce mai gândesc, ce fac,
Să știi că-i tot aceea dacă o spun, ori tac :
Nefericit... E vorba, ce chinul zugrăvește,
Al celui ce 'mpotriva Cesarului – trăește !
Cum e poporu 'n Tomis, ce fel e locu-aci
Și cum trăesc eu însumi dorești a ți le scri ?
De și 'ntre Greci aicea și Geți e-amestec mare,
Mai mult din Geți nepacnici mulțimea mi se pare,
Se văd Sarmații, Geții – un număr des în zări,
Pe drumuri încărcate sosind, plecând – călări.
Și între ei nu-i unul, cu arc și torbă, plin,
Săgeți, să n'aibă unse, cu-al viperei venin.
Voci aspre, chipuri crunte asemenea lui Marte,
Și coame, bărbi, de care tunsoarea n'avu parte,
Mâini gata să'nsemneze o rană c'un cuțit,
Ce-l poartă orice bārbar de coapsă 'nlănțuit.
Trăește-aici uitatul iubirei celei crude.
Pe-aceștia poetu-ți îi vede și-i aude !
Ca să trăiască, fie, dar nu 'ntre ei să moară !
Și însăși umbra-i fie, pe aici să nu tresară !
Că 'n teatre pline acolo poemele-mi se cântă,
Cum scrii prietenește – și versu-mi vă 'nfierbîntă,
Nu pentru teatru – știi tu – am scris fără repaus,
Iar Muza mea vrodată nu a vānat aplaus,
Dar tot îmi pare bine, că nu-'s de-ai mei uitat,
Că nu mi-e scrisu 'n umbră și numele-alungat,
Ci cānd mi-aduc aminte spre ce destin m'au dus

Poeme, Pieride, eu le blestem nespus.
 Apoi, fără de ele... A fi? Nu pot! Mă sbat
 Săgeata sîngerată din rană s'o abat.
 Ca nava Greacă 'n valul, cel Eubeic spartă,
 Ce-aleargă spre Cefara primejdii noi să 'mpartă...
 Nu lauda prin veghe, nici grija de pătruns
 A unui nume caut, - mai bine stam ascuns.
 Mi'ncurc prin studiu gîndul, durerile mi 'nșel,
 Incerc să 'mprăștii grija în vorbe fără țel.
 Ce-aș face oare singur cu-acest pustiu în față,
 Ce leac să cat la chinuri ce inima mi 'nghiață?
 Că de privesc pămîntul îl simt că mi-e dușman,
 Cum n'ar putea pe lume fi altul mai avan.
 Iar oamenii? Și gîndul de om îți stă să piară,
 Mai mult și decît lupii, ei au porniri de feară.
 Nu știu de legi. Se 'nchină puterei, cine-i blînd.
 Sub fierul biruinței cad drepturi sîngerînd.
 În piei și largi brăcine la ger n'o duc ușor
 Și 'n coame lungi pe față apar îngrozitori.
 Puțini din ei păstrează vr' o urmă de grecească,
 Dar și pe-aceea getic, barbar or s'o rostească.
 Nu-i nime în mulțime să poată să îmbine
 Ceva, oricât de simplu, cu vorbele latine.
 Roman, poet, - voi Muze, făceți-vă-a nu ști!
 Eu... sunt silit adesea Sarmatica-a vorbi.
 Și-atât deprins cu-aceasta - O, mi-e rușine a spune,
 Abia 'mi mai vin pe limbă cuvintele străbune.
 Nu mă 'ndoesc, streine vor fi și în scrisoare,
 Dar nu sunt eu, ci locul de vină-i că 's barbare.
 Ausoniana limbă, spre a nu uita cum sună,
 Să nu-mi stea mută gura când patria ne-adună,
 Îngân cu mine vorbe, care streine 'mi par -
 La studii blestemate revin, pun mâna iar...
 Așa o duc cu viața și 'n timpul meu încap
 Și-așa din chinuri multe, eu loc îmi fac să scap.
 În poezie caut să uit ce m'a străpuns,
 Iar de culeg o roabă din studiu, mi-e de-ajuns...

Trad. de STOICESCU D.

IN SPRE IDENTIFICAREA PRIMELOR ZORI TOMITANE, CREȘTINEȘTI

Începuturile creștinismului constănțean și-al litoralului nostru, sub administrația căruia, trăia, antic, tot cuprinsul dintre Pontul Euxin și Istru, până la Durostorum-ul Moesiei Inferior, constituiesc, orice s'ar zice, un subiect arid și plin de tot felul de dificultăți. Cine crede problema primelor noastre evanghelizări, la mare, rezolvată, riscă să fie corijeat, de continue nouă piese, cu care iscoditoarele casmale arheologice, în concurs cu hazardul, îmbogățesc, sânguincios, decorul diverselor muzee ori numai colecțiuni particulare.

Misionarismul scitic al Sfântului Andreiu este și trebuie să rămână definitiv perimat, o misiune andreiană, la Tomis, mai rămânând un apanagiu al diletanților ori măsluitorilor - incursionisti, cu titlu de agrement, în domeniile, pentru ei insondabile, ale Istoriei Universale a Bisericii. Sfântul Andreiu, fratele verhovnicului Petru și pescar timid de pe malurile Ghenizaretului, martirizat ori nu, în Patra Achaei, nici nu va fi auzit despre meleagurile, mai mult ori mai puțin scitice, cântate de relegarea lui Ovidiu. Mai mult: unii, dinafara hotarelor noastre, pretind că bătrânul și firavul uenic lipsit de inițiative, îngrozit de drama depe Golgota și prudent, ca orice iudeu depe vremea lui, nici n'ar fi depășit hotarele, ospitaliere, pentru el, palestinene, murind, ca orice burghez, de moarte naturală, pe patul căminului lui, în Ierusalim...

Toate dovezile literare, care se invoacă, obișnuit, în susținerea unei teze andreiene nu pot fi privite de cât ca simple debitări

retorice, ele nefiind sistinute, nici de hagiografia contimporană (ceeace încă, nu le-ar fi creat vreun prestigiu științific), nici de... „Acta Apostolorum” (care știu numai de activitățile apostolilor Petru, Ion și Pavel), nici de niscăi tradiții locale (cu totul streine de vreo apostolicitate a creștinismului nostru maritim...). Eusebiu al Cezareei, Origen, Tertullian și Justin Martirul au fost, nu poate fi contestabil, autori bisericesti de mare prestigiu; opera lor, însă, nu se dovedește chiar întodeauna, cu totul obiectivă, verificată, ori streină de... legendă...

Încât, ceea ce se poate susține, riguros științific, până acum, este numai că primul vlădică tomitan, se numește BRETA-NION ori VETRANION; că, în timpul domniei lui Valens, (364-378), el... „totius Scythiae pontificatum gerebat”...¹⁾, că ar fi fost... „prelat de un merit deosebit și care-și câștigase un mare renume, prin curăția moravurilor sale”...²⁾ și că, după un conflict cu împăratul, în vizita la Tomis, a exclamat, ca regele și proorocul David, ... „Voiu mărturisi despre minunile Tale, Doamne, înaintea împăraților, și nu mă voiu rușina”...³⁾

Bretanion ori Vetranion, cu prea puțină

1. - Teodoret al Cirului: „Hist. eccles.”, cartea IV cap. XXXV. Le Quien, în „Oriens Christianus”, califică, pe Vetranion, „episcopus... „accuratissimae fidei”...“

2. - Sozomen: „Ist. Bis”, cartea VI cap. XXI pag. 236, trad. rom. ed. 1897.

3. - Teodoret, ibid...

vreme înainte de sinodul II ecumenic, din 381, când se identifică episcopul tomitan, Gerontius ori Terentius, prezent la sinod, în Constantinopole, *deschide primul capitol, în care Scitia Minoră intră, fără timiditate și necontestată, în Istoria Universală a Bisericii. El este punctul de hotar între legendă și istorie, între probabil și sigur, între ce se conjecturează hipotetic și ce se afirmă pe temeuri peremptorii – punctul ante quem și post quem...* Vlădicii tomitani, pomeniți în fastuoasele vihoduri ale catedralei noastre episcopești și apoteozați de slavele stranei: *Efrem ori Efraim – Evangelicus – Filius ori Titus – și Gordianus...*⁴⁾ nu pot fi priviți, cu ochi critici, decât edificante creațiuni martirologice, acceptarea lor fiind în contradicție cu cele mai esențiale reguli ale metodei istorice. Legende sunt și rămân legende; – și, pe temeiul lor, oricât ne-ar fi de prețioase, nu se poate funda istorie... Oricât le-am accepta și cultivă, pentru satisfaceri orgolioase ori pentru catechizări, suntem ținuți să le neglijem și să ne dispensăm, astfel, de concursul lor, când, fără și înafară de ele, tindem să rezolvăm cele două mari întrebări, de actualitate acută, care persistă să obsedeze știința noastră istorică, locală:

1. Când și cum au apărut, în Tomis și pe malurile pontice, cele dintâi raze de lumină evanghelică?

2. Avut-a, Tomisul, o Biserică organizată și o ierarhie canonică, înaintea istoricului Bretanion ori Vetranion, deci înainte de 364 (admițând că acest Vlădică s'ar fi aflat în funcțiune, la înscăunarea împăratului Valens)?

4. – EFREM este creația Mineiului din 7 Martie, care asigură că... „La 16 ani ai împărăției lui Diocletian, trimițând, Prea Sfântul Episcop al Ierusalimului, Ermon, episcopi, pe la deosebite neamuri, să predice, apostolește, cuvântul, și să mărturisească pre Christos, fost-au trimiși, de dânsul, și acesti purtători de Dumnezeu, părinții noștri, în țara Tavroscțiilor, însă Efrem, la Scythia...”

EVANGELICUS este atestat de „Viața și faptele sfinților Epictet, preotul, și Astion, monachul”, amândoi făcători de minuni și mucenizați în Halmyris, între 284–305, sub Dioclețian...

„GORDIANUS EPISCOPUS” este cunoscut de martirologiul ori ferialul hieronimian. Relegat din Asia'n Scythia, și-ar fi găsit, aici, moartea martirică...

FILIUS ori TITUS apare ca produs al martirologiilor Beda și Raban, care-l fac, la noi, „episcop” și mucenic...

Răspunsurile de pân'acum, cu toată deferența pentru autorii lor și cu toată recunoșterea ingeniozității unora dintre ele, sunt departe de a fi mulțumitoare și, deci, de a concura la stabilizarea vreunei teorii valabile. Ele asigură, în bună parte, apariția unei Biserici organizate, încă din vremea primei difuziuni creștine, ierusalimitene, de după cincizecimea anului Sfințelor Patimi, și o succesiune episcopească neîntreruptă, cu jeț inițial „catedra Andreae...” Câteva mai rezervate, concedi o întrerupere între unii urmași (presupuși) andreeni și Efrem ori Efraim, cauzate de... persecuții... În sfârșit, prea arareori, se admite numai episcopatul inițial al lui Efraim... Mai toate invoacă un text, ajuns banal, din... „Acta Sanctorum”..., în care Bollandiștii (autorii respectivi) ar asigură, preconstantinian, o mitropolie în Gothia⁵⁾ (Dacia Traiană), care ar fi avut, desigur, episcopii sufragane, între care, de ce să nu fi fost și... o eparhie a Scitiei Minore de mai târziu?... Dar, autoritatea științifică și buna credință bollandistă nu pot conta – când, se știe câte afirmațiuni ale așa ziselor acte sfinte, au fost înfrânte de cuvântul autorizat al istoriei științifice...

Dovezile literare sunt tot *Eusebiu-Origen-Tertullian-Justin* Martirul, deducându-se din vagile și riscantele lor pasagii că... dacă, am avut un creștinism andreian, trebuie să fi avut și-o ierarhie stabilizată, care nu și-ar fi putut avea reședință decât în... Tomis, capitală – port – și oraș comercial, în directă și continuă legătură cu Orientul încreștinat... În plus, se mai pretinde că coloniștii aduși de autoritățile romane, între Dunăre și Mare, ar fi aparținut unor provincii, asiatice ori balcanice, evanghelizate de misiunile pauline, și că în mod necesar, colonizările vor fi înstaurat, cu ele, și *Evangelia...*

– „O altă dovadă, strălucită, că există creștinismul în veacul I, la Tomis – jubilează o Istorie a Bisericii Românilor din Dacia

5. – „Si autem Metropolis fuit in Gothia, fuerunt utique Episcopales sedes etiam aliae Metropoli sufraganae, adeoque et Episcopi plures, serie fortassis non interruptam jam inde a sancti Apostoli Andreae temporibus cui Scythiam in sortitione provinciarum obtigisse communi traditione credit Ecclesiam” (tom II – pag. 87 col. I)

Traiană – o găsim în descoperirile arheologice...“; – și entuziasmul ei nu-i numai notă discordantă. Glasuri autorizate păstrează cam același limbaj și, cași G. M. Ionescu, citează, victorios... „obiecte cu monograma lui Christ, vase de lut, oale, lămpi împodobite cu cruci, și alte semne creștinești“... Raymund Netzhammer, însuși, evoacă unele lămpi tomitane, crestate cu sfinte cruci, capitele cruciare, și unele Mauerkreuze, lăsând să se creadă că aparține epocii preconstantiniene; – cu toate cele câteva rânduri obiective, pe care-i le citez – „Die direkten Zeugnisse für das Vorhandensein von Christen in Tomis und überhaupt in Skythien aus der Zeit vor Konstantin sind sehr spärlich“...

Desigur, asemenea monumente există; – dar, conchiderea unui creștinism numai-decât apostolic, din cercetarea lor, este neștiințifică și riscantă. Ele nu aparțin, nu pot aparține, vreunui veac dinaintea triumfului Bisericii, din 313. Sunt toate, numai postconstantiniene, și deci, un creștinism tomitan, pe baza lor, nu poate fi confirmat decât pentru răstimpul de după Edictul dela Milan...

Am scris și-am documentat aiurea că, dacă semnul crucii (făcut, cu mâna dreaptă, le frunte etc.) a fost cunoscut și practicat încă din ziua Răstignirii, crucea ca atare n'a fost, prea evident, nici adorată, nici venerată, decât după Constantin cel Mare. Și, că monogramul lui Iesus Christos este numai postconstantinian, în variatele lui forme, simbol al crucii... Încât, identificarea crucilor ori încrustărilor cruciforme, în diversele piese arheologice, dacă sunt, într-adevăr, o dovadă sigură de creștinism, sunt, totodată, peremptorii indicațiuni de evanghelizare târzie... Tot așa-i și cu monogramele.

Hagiografia primară a Tomisului este, toată, apocrifă; – iar deducțiile logice, care se folosesc obișnuit, nu pot fi acceptate decât în coroborare cu probe neîndoelnice, CARE LIPSESC CU DESĂVÂRSIRE, în ce s'a scris și s'a spus, despre încreștinarea Tomisului, până azi... Indiferent dacă ne convine ori nu ne convine!...

Creștinismul nu-i nici poemă – nici teoremă; poate fi, în ochii multora, și una și alta. În el însuși, el este un adevăr și n'are, deci, nevoie decât numai de adevăruri, fie

în expunerea, fie în istoria lui, iată, bimi-lenară.

Ce vom răspunde, totuși, celor două mari întrebări enunțate, dacă, din dosarul tradițional, înlăturăm tot cuprinsul lui, declarat incoherent, poetizant, edificat și, deci, perimabil? Căci, ele stăruie să ne obsedeze, fără cruțare... Muzeul constantin tace, cel puțin întrebător. Merituosul repertoriu, întocmit, nu prea de mult, de eruditul său custode, nu indică absolut nici o piesă indiscutabil creștină, preconstantiniană. Unii ne trimit la British Museum, la Louvre ori la Metz, unde s'ar studia mai lesne, trecutul Constanței... Franz Cumont crede că nu poate fi vorba de nicio evanghelizare locală, până'n jumătatea veacului III...⁶⁾ „on n'y a pas trouvé... des vestiges de communautés chrétiennes“... De acord cu Paul Allard, care păstrează cam același limbaj... „Peut-être faut-il reporter au milieu du troisième siècle l'époque où, par des missionnaires venus soit de l'OCCIDENT, soit de l'ORIENT, soit probablement des deux côtés, la foi se propagea dans les provinces que conservait Rome le long de la rive droite du Danube... la Scythie... Mais la semence jetée tardivement fructifia vite. Ces „jeunes chrétientés“, comme on les appelait encore au quatrième siècle (Eusebiu, De vita Const. IV.43) ont des groupes de fidèles et même des Eglises constituées, lors de la dernière persécution“...

Desigur, cum științific constată Jacques Zeiller... „n'en concluons pas pour autant que le christianisme est demeuré inconnu dans ces parages jusqu'à la fin du III-e

6. – „Textes et monuments figurés des mystères de Mithra“, tom. I pag. 250.

7. – „Dix leçons sur le martyre“ ed. 1930 pag. 26–27. D-l profesor N. Iorga, care nu se pronunță asupra tezei andreiene, nici nu evoacă vreun monument local, de creștinism preconstantinian, conjecturează, judicios, în Istoria Românilor, apărută recent... „ORICUM“, în ce privește întinderea creștinismului, în Estul și SUD-ESTUL EUROPEAN, un lucru e sigur: că A TREBUI SĂ SE FOLOSEASCĂ DE UNITATEA ELENICĂ, ÎN JURUL MĂRII NEGRE“... „Deci, VA TREBUI SĂ FI FOST CREȘTINI, din mai vechi timpuri, în părțile dela Miază-Noapte, în toată SCIȚIA MINORA și chiar în banda paralelă a Istrului (Axiopolis, Novidunum, Halmyris) – pag. 87-88 vol. II.

siècle“..; 8) dar, nici nu trebuie să lăsăm închis, capitolul, până azi lipsit de cuprins valabil, al reliquiilor, care sunt, trebuie să fie, acoperite de colbul veacurilor, la tot pasul, sub pașii noștri. Sânguinta noastră cată să le descopere și să le cerceteze, pe bazele nouă ale Archeologiei creștine. Cele aflate prin colecții, suntem datori să le ștergem praful, să le sustragem rosturilor decorative și să le supunem examinărilor minuțioase. Ele vor reuși, cu siguranță, s'aștearnă prime rânduri, într'o istorie precisă a creștinismului nostru preconstantinian și vor putea, coroborate cu quasidovezile pe care le-am repudiat, să ducă la complectă elucidare a prea stăruitoarei probleme...

În ce mă privește, remarc, deocamdată, patru piese, indiscutabil preconstantiniene, dintre care, una se află, într'adevăr, la... *British Museum* și celelalte trei, în colecția mea, dela Adamclisi...

1. - În muzeul britanic, se găsește un cornalin (varietate de agată - piatră prețioasă, semitransparentă, de un roș-închis) încrustând un răstignit (fără cruce), flancat de 12 personaje, în picioare (șase'n dreapta și șase'n stânga). Forma pietrei este ovală - iar mărimea, de două ori mai mică decât

Fig. 1

reproducerea ce-i fac. S'a găsit în Constanța, nu prea demult, și aparține, sigur, veacului II... Între alte criterii, care i-au stabilit vârsta (lipsa crucii, lipsa așea zisului *suppedaneum*, pe care să se fi sprijinit răstignitul, folosirea simbolului IXTIS, etc.), este și absența nimbului, în jurul capului lui Iisus (originar, din veacul III). Că piesa este într'adevăr creștină, o dovedește, nu numai răstignirea și numărul celor 12, cari o flanchează, ci și acel IXTIS, cu însemnarea „pește”, ale cărui componente inițiază cele cinci cuvinte de parolă creștină,

până'n triumful Bisericii : Iisus Hristos Fiul lui Dumnezeu Mântuitorul... Trei ucenici, cum se vede, au dispărut prin ciocniri ale pietrei... În cataloagele archeologice de până'acum, nu se mai găsesc decât două similare - una în colecția Dr. Nott din Roma (cu *suppedaneum*, nimb și elenicile ISO-HRESTOS), alta în cabinetul Greville J. Chester, din Wakefield, gravată pe ambele fețe - avers, fără cruce, cu nimb, flancarea din două personaje, poate Evanghelistul Ion și Maica Domnului - revers, o înșiruire de litere, până acum,

Fig. 2

indescifrabile. Originea lor pare-a fi... siri-ană.

Fig. 3

2. - Colecția mea numără unele lămpi (opaițe, lucernae, lychni) antice, între care, cel puțin trei, din primele trei veacuri, după Christos. Se știe, lămpile serviau în toate ocaziunile (inclusiv cele religioase) aveau forme variate și se ardeau cu untdelemn ori diferite uleiuri. Creștinismul le-a adoptat, în ceremoniile lui, și formează, azi, din studierea lor, un capitol, a cărui dezvoltare succesivă, începând din primul veac, se poate urmări, cu precizie. Cu excepția formelor de tranziție, s'au stabilit trei tipuri de lămpi, mai însemnate :

a) - lampa cu recipient rotund, fără toartă, prevăzută cu un cioc ornat, uneori, de-o spirală... b) lampa cu recipient rotund, prevăzută cu o toartă în formă de inel, cu ciocul scurt și rotund, mai adesea, fără decor... c) lampa cu recipientul aproape oval, prevăzută, în loc de toartă, cu un mâner, și având ciocul mai mult ori mai puțin prelungit și fără ornamente... Unele lămpi erau ținute'n mână - altele s'agățau în cuie. S-a mai stabilit că lămpile din veacurile I-II (cele creștine) nu prezintau, **IN GENERAL**, pe partea concavă a discului, decât o singură bortă, care servia la aerisire, la introducerea uleiului și la tragerea fitilului, printr'un ac, de bronz, ivo-

8. - Jacques Zeiller : „Les origines chrétiennes dans les provinces danubiennes de l'empire romain”, ed. 1918 pag. 42. Învățătorul profesor elvețian semnalează, CA PRIMA DOVADĂ DE CREȘTINISM DANUBIAN, minunea Legiunii fulminante, din timpul lui Marcu Aureliu (consemnată deși foarte discutabilă... în... Panonia...)

ori fer... Erau frecvente și opaițele cu două borte : lucernae bilychnis, unele suspendate cu două lanțuri (lucernae pensilis) ori puse într'un suport.

Creștinismul a adus curând o oarecare schimbare în fabricație, și anume : forma lămpilor a devenit oarecum ovală, spre a se deosebi de forma, perfect rotundă, păgână ; - coada, absentă ori numai dispărândă ; - arta, neglijată ; - materialul argilos, grosier și greu. Ornamentații, ca tipuri biblice, crucea, monogramele, etc. n'au decorat opaițele creștine, decât după veacul IV - primele veacuri fiind dominate numai de simbolica creștină, așa cum dovedesc și toate monumentele, catacombele, etc.

În ce constau simbolurile și ce simbolizau ele, am arătat aiurea, unde am enumerat, demonstrativ, ghirlandele de flori, coroanele de palmieri, ramurile de măsline, porumbeii, vița de vie, păunul, *cerbul*, care preînchipuiea creștinul aspirând la răcorile cerești ori agerimea creștinului, în calea faptelor bune, etc. etc.

Lămpile mele reprezintă trei tipuri deosebite, evocând, toate trei, primele trei veacuri creștine. Cea mai veche pare-a fi lampa cu recipient quasirotund, prevăzută cu-o toartă'n formă de inel, cu ciocul scurt și quasirond, fără nicio ornamentație. Cum

Fig. 4

se vede ea nu prezintă niciun fel de alte indicații, creștinismul atestându-i numai forma și împrejurarea că a fost găsită, la Adamclisi, laolaltă cu celelalte două, semnalate aici, în același loc, unde vor fi răspuns acelorasi nevoi... În ordine cronologică, s'ar clasă, deși numai cu prea puțină vreme mai târziu, lampa de formă tot quasirotundă, cu ciocul aproape identic,

fără coadă, cu ornamentația unor spirale simpliste și purtând, încrustat, un... *cerb*

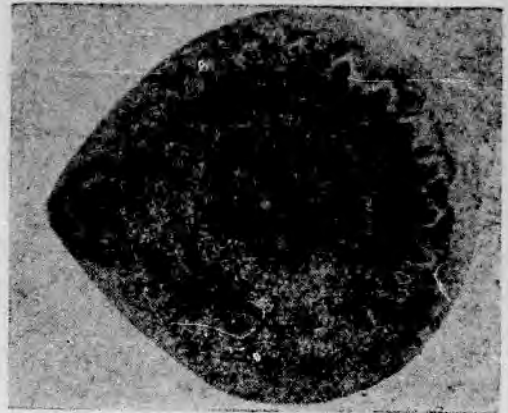

Fig. 5

symbolic. Ciocul îi este înnegrit de arsuri și, foarte puțin, chiar ros... Ceeace-ar putea însemna, că ea nu va fi servit numai ca mobilier funerar al vreunui creștin de obscură existență subpământeană, ci va fi fost folosită pentru luminarea vreunui cămin creștin, în Tropaeum, dacă nu va fi fost vreuna dintre parolele, prin care se vor fi recunoscut probabilii creștini trofeeni, în întâlnirile lor nocturne, pentru rugăciuni obștești și... frângerea pâinii... Un indiciu de vechime creștină, în plus, la acest opaiț, e că *cerbu-i turnat*, odată cu fabricarea lui, și nu-i confecționat aparte și lipit, apoi, pe recipient, cum s'a obișnuit numai după jumătatea veacului III...

A treia lampă este și mai prețioasă. Ea cum se vede'n reproducerea ce-i fac, (fig. 6)

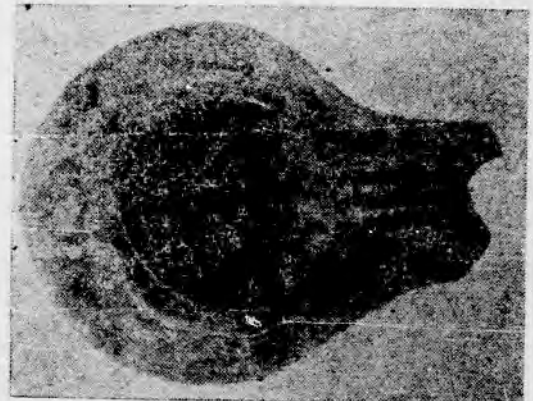

Fig. 6.

este de formă ovaloidă, n'are coadă - nici ornamentații, și-i prevăzută cu un cioc

mult prelungit (spart, în parte așa cum s'a găsit), FUNDUL RECIPIENTULUI EI POARTĂ, bine descifrabil, LITERELE ROMANE: ANNISER... Aceste litere reprezintă prescurtarea numelui ANNius SERvianus, care-ar fi administrat o mare officină de lămpi, în capitala imperiului... (fig. nr. 7).

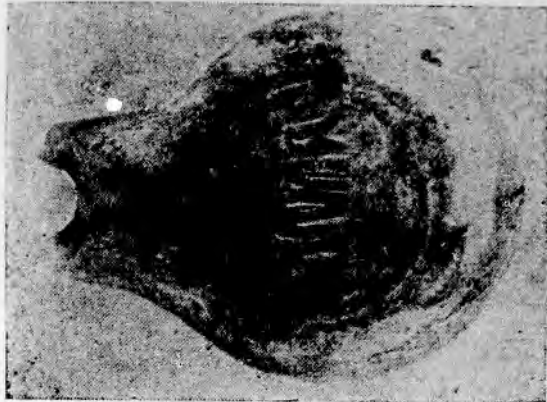

Fig. 7.

Dacă această fabrică de lămpi a fost ori nu creștină, este, încă, discutabil. Este neîndoios, însă că ea a produs și difuzat nenumărate opaițe, fie în forma pe care le posedă colecția mea, fie în diferite alte forme, creștine, prevăzute cu diferite simboluri... ANNius SERvianus a trăit și și-a condus întreprinderea, pela mijlocul veacului III poate imediat înainte de domnia persecutorie a lui Deciu... (250). LĂMPILE MELE SUNT, TOATE, FABRICAȚIE ROMANĂ, POATE TUSTREI DIN OFICINA CREȘTINULUI ANNIUS SERVIANUS. Ele vor fi fost importate, în stocuri, cu alte produse, în Tomis, de unde vor fi fost aduse, de creștini cucernici, până în Tropaeum, unde – cum se poate deduce – creștinismul va fi fost cunoscut și cultivat în veacurile II și III ca și 'n... Tomis...

CONCLUZII

1. Creștinismul tomitan și-al litoralului scitic, până la Istru și Durostorum, judecând după examinarea acestor patru ves-

tigii, sigur antic-creștine, nu va fi fost cel palestinian, din veacul întâiu, difuzat lumii, odată cu cele patru evacuări ierusalmitene: cincizecimea – lapidarea lui Ștefan – decapitarea lui Iacob – victoria lui Iacob – victoria lui Vespasian și Titus. Acest prim reflect a fost eminentemente grecesc; – și primele noastre licăriri creștine, la mare, cum se constată din piesele invocate de mine, sunt romane... (IXTIS eră, și'n Roma, tot ihtis).

2. Evanghelia va fi ajuns, în Tomis, numai cu cel de-al doilea reflect al ei, în lume, din veacul II, când centrul difuzor devenise însăși capitala imperiului, care prezentă, în plus, avantajul limbii latine și-al marilor drumuri, dintre Roma și toată Europa, cu deosebire mediteranee și pontică... Dela Tomis, s'au putut refracta destule unde evanghelice, până 'n Tropaeum și toată provincia, procedându-se chiar la unele organizări comunitare, dependente canoniceste, fie de presupusa mitropolie gotică, de peste Istru – fie de niscai vlădicii, latine din sudul scitic (Odessus, Marcianopolis etc.).

3. O ierarhie canonică, organizată, Tomisul și toată provincia scitică n'a putut-o avea înainte de Constantin cel Mare... N'au îngăduit-o nici legislația romană, preventivă oricăror uneltiri centrifuge, nici împrejurările, destul de vitrege pentru întreprinderi riscante, cum ar fi fost răsturnarea ordinii existente și 'nlocuirea ei cu marile principii umanitare, preconizate de Evanghelie, nici, cel puțin existența vreunor comunități iudaice, mai viguroase, pe malurile pontice ori în interior, care să fi putut servi priză nouelor și temerarelor precepte, de credință și viață...

Asemenea concluzii n'ar putea pretinde, desigur, vreo rezolvare definitivă a creștinismului nostru inițial, la mare. Ele vor fi având nevoie de reconfortări nouă, care vor veni. Trebuie să vină. Căci, un creștinism preconstantinian, cum se vede, l'am avut. Și dacă l'am avut, el cată să se desvăluie din vestigiile și morminții protopărinților noștri, sălășluiți, din veac, între Dunăre și Marea Neagră...

ION DINU

POVESTE DE IARNĂ

„—...De-aceea, pe când legea conservării materiei și energiei înseamnă conservarea esențialului lor, în totalitatea sau în globalitatea lui, legea conservării sufletului...” Pe sală, după ce-au ieșit din compartiment, studentul urmează să expue celor doi tovarăși, o vagă teorie despre nemurirea sufletului.

Cling, cling, răsună curând, când se coboară toți trei în gara mică, muzicuța dulce ca o chemare.

— Cum spuneam, legea lumii rămâne... se propoște studentul în fața ofițerului când acesta, după ce și-a lăsat un moment valiza din mână, ca să-și potrivească mai bine egreta înălțată deasupra căciulei, pune iar mâna pe valiză.

Dar îl întrerupe curând celălalt tovarăș, fratele său, care, moșier prin partea locului, după ce s'a coborât în urma lor din tren, a stat un moment de vorbă cu șeful stației.

— Dacă-i vorba să plecăm, — zice el când vine aproape și vede peste gardul troenit, de-o parte și de alta a stației, câmpul acoperit otova cu zăpadă — dacă-i vorba să plecăm, — își desfăce el brațele urnindu-i ușor, și pe student și pe ofițer, din loc, — apoi trebuie să plecăm neîntârziat. Dar, când băgă de seamă curând cum se lasă repede de tot noaptea, se răzgândește :

— Deshamă! poruncește el vizitiului după ce ocolesc toți trei, paralelă cu linia ferată, împrejmuirea scundă : de-o parte civilizație, siguranță, adăpost, de cealaltă sălbătăcie, vreme rea, singurătate, pare gardul să fie hotar între două lumi.

Cling, cling, tresar ca înboldiți de dinăuntru caili.

— Nu, — se hotărăște dintr'odată studentul, — nu se poate să rămânem aici ! Și-l dă pe vizitiu la o parte ca să lege la loc hamurile pe care acesta începuse să le desfăcă.

— E aproape noapte. S'ar putea să ne rătăcim, să înghețăm, să ne atace lupii... intervine sublocotenentul.

Cling, cling, se scutură iar caili.

— Cu carabina ta, cu revolverul meu să ne atace lupii ? râde studentul, neținând seama decât de ultima obiecțiune.

De sus cad neîntrerupt fulgi mari de zăpadă și se aștern în pulbere moale, ușoară, peste căciulele, peste gulerele de blană și peste vestmintele celor trei călători oprți în mijlocul drumului. Pe cojocul alb al vizitiului, cu toate că stă cam demult pe-afară, zăpada se distinge mai puțin.

— Adăpost, și pentru dumneavoastră, și pentru vizitiu, și pentru cai, știți doară că la noi se găsește... înțelege șeful de gară despre ce-i vorba, când apare curând pe ușa de dindos a locuinții.

— Chiar eri au fost găsiți doi oameni înghețați, îndrăznește și vizitiul, după ce a tăcut până acum, să se amestece în vorbă.

— Înghețați ? se cutremură ofițerul.

— De ce te miri ? izbucnește ușor moșierul, când bagă de seamă cum studentul își răsfrânge o clipă a mirare, într'un gest familiar lui, buza de jos înălțând-o puțin peste cea de sus.

Cling, cling, tresar caili tot mai nerăbdători. Să asculte neîntrerupt clinchetele mici, să se piardă în imensitatea albă, să străbată ușor, ca o năluca, noaptea care se lasă, se simte studentul străbătut de un impuls ciudat. Nu, nu trebuie să mai stea la discuție.

— Veniți ? Eu unul... — zice el după ce încăleacă roata scundă care scârțâie ușor din încheieturi și-i face semn vizitiului să se sue lângă el în față. Eu unul, — zice el gata să puie mâna pe hățuri și să pornească singuri, numai el și vizitiul, la drum. — eu unul plec și vă las.

În fața unei hotăriri atât de neînfrânate cellalți doi n'au încotro.

— Încăpățânatele ! mormăie mai încolo moșierul din fund de pe canapeluța dela spate când pornesc la drum, după ce și-au păturit mai întâi strâns, și el și ofițerul, câte un pled peste picioare și 'n jurul

trupului peste mijloc și după ce a fost acățat repede, subțindem șelului de gară, un felinar aprins la capătul oiștei între cai. Te așteaptă poate cineva? vrea el să fie ironic.

— Poate că m'așteaptă, râde, cam bizar, studentul.

Clopoștii nu mai conțin pe urmă — cling, cling — să zornăie scurt și fără ecou. Se clatină toți deodată pe-o parte și pe alta — du-te, vino, du-te, vino — sau se opresc ca la o comandă ori-decâteori caii se poticnesc prin troenele mari și stau o clipă în loc să răsufle.

— Receptivi, clopoștii, ca niște inimioare! zice mai încolo studentul fermecat de clinchetele mici.

Și un moment li se pare și celorlalți doi că clopoștii palpită întocmai ca niște inimi pline de nădejdi.

Una, două, trei, numără studentul chiar dela început înclinările terenului, cum se prăvale de câteva ori sania ca pe topogan. Să nu se abată nici la dreapta, nici la stânga, ci să ție peste câmpul atât de familiar lui drum drept, — se socotește el din punctul care se află cum e situat, drept în față, conacul. „Ai numărat sacii, te-ai uitat să fie închise vagoanele?” îl întreba altădată tata, când îl trimetea pe lângă câte un logofăt să asiste la încărcări. Dar nu izbutea nici odată să numere toți sacii până la unul — erau atât de mulți! — și, la fel, până la urmă pierdea din vedere dacă vagoanele fuseseră închise toate. „Atunci de ce te-ai mai trudit să faci drumul degeaba (mergea uneori pe lângă cară)?” se mira regulat tatăl lui, când descoperea că nu-i în curent cu nimic. Dar iată că acum se dovedește că plimbările acelea n'au fost ele fără nici un folos... Recunoaște acum chiar și prin zăpadă — greu e drept, totuși recunoaște — fiecare dâmb, fiecare vale.

Și jur împrejur, uniformizând totul, sticlește câțva timp albă, orbitoare zăpada.

S'a înopțat. Pe rând apar una câte una stelele. A încetat să mai fulguiască, dar crivățul suflă tot mai aprig, spulberând dintr-o parte zăpada, în timp ce felinarul din față se clatină nebun împrăștiind ici, colo, — uite popa nu e popa — pete de lumină vie. Oare, orbit de ninsoare și împins de vânt, să nu fi schimbat direcția? Deobicei, ca s'ajungă la conac, nu le trebuie mai mult ca un ceas. Să zicem că drumul e mai greu...

— Ne-am rătăcit, fraților! zice moșierul frământat de aceeași îndolală.

Și într'un zornăit scurt de clopoștii care amuțesc, sania se oprește îndată. Cei din fund ies dintre pături și se ridică în picioare ca să privească mai bine; săteanul se coboară și umblă un răstimp, mai mult de datorie, prin zăpadă; studentul își

pune mâinile pâlnie la ochi... Dar zările rămân mute la întrebări. Doar suflarea oarbă a vântului le dă ghes curând să plece, să plece oriunde, dar să plece repede.

— Să lăsăm caii să ne ducă ei, intervine de rândul ăsta, optimist, oișterul.

Cling, cling, cling, cling, câțva timp, după ce pornesc iar la drum, nu mai ascultă toți patru decât muzicuța înviorătoare. Străbătută de clinchetele mici, imensitatea albă pare mai puțin tulburătoare decât adineauri când au stat un moment pe loc și încremenise orice șgomot. Cling, cling și fiecărula, la capătul sunetelor drăguțe, îi apare o casă încălzită, casa care-i așteaptă și care trebuie să răsară dintr'o clipă într'alta dintre zăpezi.

— Vezi, vezi, dacă ne-am luat după capul tău? răbufnește din când în când moșierul.

Cling, cling! opresc caii dela sine, alt îndemn, când răsar în sfârșit! la margine la drum, albe de ninsoare, niște case. Să fie vis ori arătare? nu le vine a crede în primul moment, aproape să nu recunoască casele depe moșia vecină.

— Nu! se împotrivesc studentul, când argații străini ies în întâmpinare și-i poftesc în casă.

— Ești nebun? sar într'un glas ceilalți doi tineri, în timp ce-și dau de-o parte păturile cu care le-au fost acoperite picioarele. Dar până să apuce vreunul să coboare, într'un vârtej de zăpadă și de clopoștii, se pierd din nou cu toții, parcă n'ar fi fost, în noapte.

— Ești nebun? Ești nebun? îl mai ocărăsc ceilalți doi o bucată de vreme. Dar se înveselesc curând când, după nu mai mult de zece minute, se întorc iar de unde au pornit.

Îndărjit, de rândul acesta, studentul nici că se mai oprește în dreptul conacului, ci mână mai departe în vederea argaților înmărmuriți care au eșit iar să-i întâmpine. Și, la fel, după alte zece minute, până n'au apucat bine argații să intre în case, sania răsare ca o arătare drăcească, dela cotitură.

Se învârtesc așa, ca vrăjiți în cerc închis. Jocul de-altfel începe să-i îndârjească și pe ceilalți. Nimeni nu se mai gândește să poposească la conac străin. Or s'ajungă ei când or s'ajungă!

Câmpia cu valurile ei neregulate și cu zăpada care se împrășteie de pe jos biciuitoare ca o spumă de apă, seamănă tot mai mult cu o mare deslănțuită iar scurtele acalmii — mici oaze de liniște când vijelia pare să-și împrăspăteze puterile — pare să repete adidoma jocul apelor. Vaporul lovit din părți, tras la fund, înălțat pe munți de apă își găsea rar un echilibru perfect, își aduce aminte studentul de o călătorie pe mare, când sania se înalță odată în vârful unui nămete și cade pe urmă afund în zăpadă. Hah, hah... sânt sdruncinați, la

fiecare tangaj, călători și sanie. De astfel de neplăceri, cu regret, e grăbit și nui-i poate scuti. Urmărea micșorarea apelor întocmai cum urmărește acum micșorarea vântului: pale mai lungi, pale mai scurte, vâjoleli pe loc și din când în când pauză. Dar cu cât liniștea fusese mai mare cu atât mai vajnic cădea pe urmă vasul peste goluri de apă, răsunând, gata să fie sfărâmat.

— Ca o mare! zice studentul, arătând vag zarea. Dar nu-l aude nimeni.

Și tot așa îi stăruia atunci în suflet, ca și acum, o liniște bizară. Dar atunci, își aduce aminte perfect, resemnat s'aștepte oricât — nu, nu era grăbit s'ajungă; îl interesa întrucâtva vijelia — pe când acum... Da, acum, în afară de celelalte primejdii mai e ceva — ce anume? — care-i dă ghes s'alerge.

Conacul de adiniauri nu se mai arată.

Au căutat atunci ceasuri și ceasuri coasta prin viscolul care împânzea zarea până când o sireună — cling, cling — înecată în brumă și'n sgomote, i-a chemat îmbietor dela țarm. Iar acum să se fi descurajat și să fi renunțat?

De deasupra când se dau un moment norii într'o parte și răsare, neașteptat, luna, câmpia sclipește în argintul luminii, ușor ondulată, ca o imensă pânză clătinată de vânt. Și tot la lumina lunii apar curând, infiți drept în zăpadă, cei câțiva stejari răzleți și pe urmă pădurea toată.

— Am ajuns, fraților! Priviți cât e de frumos! zice studentul, numai sudori, și trece hăturile, când se vede aproape de liman, în seama vizitiului. Cling, cling, svăcnesc acum stins, aproape să amuțească, clopoștii încărcăți de zăpadă.

Dar la cotitură, gata să dea în drumul mare, în drumul către casă, cail se opresc singuri.

— Hait, ne-atacă lupii chiar acumă când s'ajugem! se'nspăimântă sublocotenentul.

Un răstimp privesc toți patru, jur împrejur, atent; dar cum nu se vede nimic, vizitiul îndeamnă

cail la drum. Cail se scutură și clopoștii zângănesc ușor dar, din loc, nu se urnesc. Ce să fie oare?

— E un om, zice vizitiul, când zărește aproape o mogâldeață acoperită în parte cu zăpadă. Un om înghețat, zice tot el, după ce se dă jos și scormonește împrejur zăpada.

— E mort, domnule! opinează ofițerul, când vin și ceilalți trei aproape și încearcă câteși patru să ridice pe omul căzut. Nu vedeți cum nu i se mai indoesc deloc încheeturile? Eu zic să-l lăsăm deocamdată...

— Poate că pentru el am alergat eu așa... Ca să-l scap! îi impresionează pe toți studentul.

— Cum de ți-a venit? îl întreabă pe urmă ceilalți doi pe student când, după ce a fost pus țepăn între ei în sanie și fricționat acasă câteva ceasuri, omul înghețat își revine. Cum de ți-a venit întâi s'alergi cu orice risc și pe urmă să bănuiești că nu-i mort?

— Simțiam ca o chemare de dincolo în zornăitul clopoștelor...

Ceva care mă depășește...

Iar când îl aduc mai încolo, între ei, în sufragerie unde stau la masă, pe străinul găsit la margine de drum și care pare să nu mai aibă, când apare în fața lor, nici măcar un guturai cât de ușor:

— Știu că oamenii înghețați mor fericiți... își îndreaptă ofițerul privire curioasă asupra lui.

— Auziam ca o muzică, domnilor. Niște clopoștei parcă... zice el.

— Cum spuneam, legea lumii rămâne... reia pe urmă liniștit de tot studentul, după ce omul cel străin trece la bucătărie între servitori, iar cei trei prieteni rămân numai între ei în sufragerie, bucuros, după toate cele petrecute, să se piardă iar în lumea noțiunilor precise și să revie la viața obișnuită.

SANDRA COTOVU

SĂRBĂTOARE...

Tot plânge-o bătrână într'una
Svârlind către mare blestem,
Că nu încetează furtuna...
Ea plânge și zările gem.

Azi marea e în sărbătoare
Se'mbracă în spume de zor,
Că strânge la sân iubitoare
Pe falnicul babei fecior.

Și'n svonuri de patimă-adâncă,
Ea prada și-o poartă spre mal,
Râzându-i cu colții de stâncă,
Cântându-i cu naiuri de val.

P. MARINESCU

MUZEUL REGIONAL AL DOBROGEI

O STATUETĂ VOTIVĂ A HECATEI

Proveniența acestei statuete a zeiței Hecate e cunoscută din informațiunile date de donatorul ei, alunarul Ion Bunea. A fost găsită de el, cu mulți ani în urmă, pe locul — astăzi transformat într'o mică grădină — din fața liceului Domnița Ileana din Constanța, în partea dinspre str. Tomis, printre pietrele scoase dela temeliea unei case, împreună cu numeroase resturi ceramice și de sticlă. Timp de aproape cincisprezece ani el a ținut-o acasă, în credință fermă că are înaintea, ca într'o icoană, cele trei chipuri de sfinți creștini: Grigore, Vasile și Ioan. În ziua când a aflat adevărata semnificație a descoperirii sale, mai înțelegător decât oricare dintre colecționarii amatori, el a dăruit statueta Muzeului Regional al Dobrogei. Muzeul are o serie de piese donate de acest bătrîn alunar, cu atîta dragoste în suflet pentru vestigiile antice.

În inventarul Muzeului e trecută sub n. 27.

Lucrată în marmoră albă cu dungi vinete, statueta, în starea ei actuală, prezintă o seamă de lipsuri, cauzate de spargeri și eroziuni, care pricinuiesc impedimente serioase identificării diverselor atribute ale zeiței în trei chipuri. Partea superioară a statuetei — capetele și o parte din bustul primei forme — lipsește cu totul, după cum se poate vedea și din fotografii.

Statueta, cît s'a păstrat, are o înălțime de 0,25 m., din care baza — un patruleter cu laturi neregulate — ocupă 0,034 m. Cele trei forme ale Hecatei, despre care se va vorbi puțin mai jos, dispun, în aranjamentul lor pe bază, de porțiuni laterale mai mici sau mai mari. Prima formă (fig. 1) are 0,10 m., din patruleterul bazei; a doua, cea din dreapta (fig. 2), o porțiune de 0,11 m., iar a treia (fig. 3), ultimele două laturi ale bazei, 0,07 și 0,08 m.

Fragmentul acesta de statueta, fără îndoială votivă, reprezintă pe zeița Hecate sub întreita

ei formă, Ecati triprosopos, trimorfos thea sau Diva Triformis în graiul horatian. 1). Trei femei bine distincte, grupate în jurul unui suport central, în felul unei coloane, 2) stau în picioare, una lângă alta, toate trele îmbrăcate în același mod: un hiton lung, coborînd în falduri pînă jos, o apotheğmă scurtă cu mîncile largi suflecate pînă la cît (cum se poate vedea în fig. 2 și 3), alungită în părți, acoperind ventral corpul și petrecută de o cingătoare pe sub sîni.

Întîia formă (fig. 1). Situată între două

1) Ovidiu, în *Metamorfoze* VII, 193 o numește *Triceps Hecate*.

2) Ca la statueta Hecatei din Catajo, acum la Viena. cf. Baumeister, *Denkmäler des klass. Altertums*, figurile 703 și 704.

altare, vizibile în figură, această formă a zeiței Hecate a suferit o dublă fractură: a brațelor și a capului cu o parte din bust. După cutele mânecii se deduce ușor că brațele — în miini cu torțe — erau îndreptate în jos, în direcția celor două altare.

3) Pe cap purta desigur discul lunar, potrivit reprezentării sale pe monete, basoreliefuri și statuete.

A doua formă (fig. 2) e la stînga celei

precedente. În această întrupare, zeița e mult mai înaltă decît celelalte două, iar ca poziție și ținută e asemănătoare aproape în totul formei a treia, unde vor fi subliniate detaliile similare. Brațul drept e rupt din jos de cot. Brațul stîng, adus pe sub bust, pare să țină un animal (ciine?). 4). Pe umeri s'au păstrat bucle din plete.

3). Gr. C. Tocilescu, *Monumente epigrafice și sculpturale ale Muzeului Național de Antichități din Buc., Partea II*, pp. 503-510. Sub n. 4 Relief votiv de tipul zeiței Hecate trimorfe, sub n. 5. Relief votiv al zeiței Hecate. Torțele sunt ținute cu flacăra pe altare.

4) Virgiliu, în *Eneida* VI, 257, o arată pe Hecate însoțită de ciinii infernali.

A treia formă (fig. 3) se află în dreapta

formei dinții și e cea mai bine conservată. Ii lipsește, ca și celorlalte două, capul. Pe ambii umeri, s'a mai păstrat puțin din pletele care cădeau în bucle. Apoftegma e mai lungă decît la prima, dar egală întrucîtva cu a celei de a doua. Într'un chip asemănător cu cea din urmă, brațul drept îl ține pînă la cot apropiat de trup, iar dela cot în jos puțin depărtat. În mîna are, după toate aparențele, o torță. Brațul stîng, ținut în aceeași poziție ca precedentă formă, poartă, un obiect greu de precizat din cauza deteriorării.

Coloana, pe care se sprijină cele trei femei, este netedă. Nu se observă pe ea nicio urmă de adîncituri în felul canelurilor. Partea de sus a coloanei e ruptă, așa că nu se poate ști dacă se termina cu un capitel sau cu vreo divinitate, ca pe coloana Hecatei din Catajo, unde figurează Pan cu un scut pe cap. 5)

O statueta asemănătoare am văzut la Muzeul Capitolin din Roma.

E o lucrare din epocă romană, cu remarcabile trăsături artistice, aparținînd sec. II-III d. Cr.

Hecate e o divinitate din panteonul trac, întilnită

5) Baumeister, o. c., p. 633.

mai ales în Asia Mică, dealtfel patria acestei zeițe, în ținuturile dunărene, în Atica și chiar în Italia, — pentru a indica numai în linii sumare locul de origine și aria de răspândire — și reprezentată — pe reliefuri, monete, geme, ori prin statuete — de obicei în două feluri : 6)

1) Un corp cu șase brațe și trei capete.

2) Trei corpuri distincte.

Întîiul mod de reprezentare se întâlnește mai cu deosebire în Asia Mică ; al doilea, în Atica. De acest din urmă gen este și statueta prezentată de mine.

Fiecare din cele trei forme o înfățișează fie ca *Diana* fie ca *Luna*, fie în fine ca *Hecate*, adică în cele trei ramuri de activitate, ca să mă folosesc de un termen curent în indicarea profesiei sale divine. Întreita întruchipare corespunde aspectelor pe care le avea această divinitate, și anume : un aspect pămîntean, altul ceresc — lunar — iar altul subteran, infernal.

Ca divinitate pămînteană, confundată de multe ori cu *Diana*, o găsim în calitatea ei de păzitoare la porțile caselor, *prothirai*a, avînd ca atribute chei și frînghii. La Atena erau așa numitele *Hekateia*, statuete adăpostite în mici firide sau chiar capele ale zeiței protectoare a domiciliului. 7)

6) C. r. Tocilescu, o. c., pp. 504 — 505.

7) Ibidem.

Ca divinitate astrală, mai precis *Lunară*, zeița era reprezentată cu discul lunii pe creștetul capului. În această calitate, de zeiță a lunii și a nopții ea participă, ca și *Hera*, la nașteri, așa cum demonstrează epitetul ei de *kovrotrophos* 8)

Ca divinitate a lunii subpămîntene precum și a practicilor magice, ea poartă în mîini faclă, săbii, pumnale, bice, șerpi — atribute împrumutate dela *Erinii* — sau tridentul. 9)

Statueta *Hecatei* din Muzeul Regional al Dobrogei, din cauza fracturii și eroziunilor suferite, pe care le-am amintit în rândurile de mai sus, nu ne poate arăta în chip neîndoios căruia din aspecte corespunde fiecare din cele trei forme. Cu o oarecare îndrăzneală s'ar putea spune că forma din fig. 1 înfățișează aspectul lunar al zeiței, fiindcă și în reliefuri femeia, flancată de cele două altare, are pe creștet discul semilunar. Despre celelalte nu se poate spune însă nici măcar atît.

IOAN MICU

8) A. l. H. Krappe, *La genèse des mythes* (Payot, Paris), p. 108 *Hesiod, Theogonia*, 450 452.

9) Gr. Tocilescu, o. c., p. 505.

CRONICA MĂRUNTĂ

În ultimul număr al revistei „Convorbiri literare“, pe care o socotim abea acum reintrafă în datină, găsim un lung articol al D-lui I. E. Torouțiu, în care analizează, discută și comentează scrisorile lui Duiliu Zamfirescu către Nicolae Petrașcu și D. C. Ollănescu. Plin de respect pentru poetul și romanțierul de-o atât de nobilă factură, pătruns de înțelegere pentru idealul de artă al scriitorului care n'a înțeles să facă nici-o tranșacție și nici-o concesie în chestii de literatură, d. Torouțiu subliniază în deosebi caracteristica dragoste de țară pe care autorul lui „Tânase Scatiu” o mărturisea aproape în toate misivele sale. D-l Torouțiu, el însuși Român de puternică sensibilitate, găsește că acest „aristocrat de rasă”, „a fost unul dintre puținii oameni mari ai României cărora un sentiment de delicatețe nu le-a îngăduit să strige toate durerile lor, și ale poporului lor, la orice ocazie și 'n orice colț de stradă, nu pentru alinarea lor, ci pentru evidențierea persoanei lor. Fiul modestului funcționar din Focșani, trăind o bună parte a vieții sale în streinătate, în contact cu civilizația apuseană, în societate de prinți, duci și marchizi, de câte ori are prilejul să dea ochi cu paragina dela noi, suferă cum suferă trupul care trece dela un climat la altul.

Ceeace spune d. Torouțiu se aseamănă de minune cu ceiace a gândit fiecare din noi citind minunata prefață pe care Duiliu Zamfirescu a făcut-o romanului său „Viața la Țeară”. Trăind la Bruxelles, în lumea „prinților”, cum spune d. Torouțiu cântărețul Quirinalului fuge dintr'un salon tocmai în toiul petrecerii, se refugiază într'o cameră dela un etaj foarte înalt, și, după miezul nopții izvo-dește miracolul de armonie și grație pe care-l înfățișează Sașa Comăneșteanu !

Dar aceiace este profund mișcător în articolul d-lui Torouțiu, este un pasagiu de-o analiză pe cât de exactă, pe atât de dureroasă. Referindu-se la neplăcerea pe care Duiliu Zamfirescu o resimțea

în fața lipsei de „imaginație combativă” a scriitorilor din țările subjugate pe atunci, d. Torouțiu ne deschide ochii asupra unei drame pe care niciodată n'am fi bănuțit-o în sufletul gânditorilor din afara Vechiului Regat. Iată ce spune d-sa : „Românului din Vechiul Regat, care a crescut și învățat dela abecedar până la cel din urmă curs universitar în limba maternă îmbogățită neconținut din lexicul latin al limbilor surori, probabil îi este cu neputință să urmărească procesul de gândire și posibilitățile de exprimare ale Românului de sub stăpâniri streine, care, plecând de-acasă, în frageda tinerețe, cu un număr de cuvinte destul de redus, în școala primară, în școlile secundare și superioare, din mediul strein, își diminuează volumul lexical matern, iar noua limbă învățată nu atinge perfecțiunea necesară. Între procesul său de cugetare și neputința de exprimare, se naște un haos care-i provoacă adevărate suferinți și suflotești și fizice, absența cuvântului îl împinge printr'o mișcare reflexă la exprimări prin gesturi și accente pline de enervare și crispări ale feței, deci îndărăt la mijlocul de înțelegere între primitivi; în locul spontaneității, vioiciunii, prezenței de spirit, inteligență naturală, care întârzie prin căutarea cât mai în grabă a cuvântului românesc potrivit, se înghesuie la mijloc de frază expresia germană, maghiară sau rusească, în conștiința omului se trezește sentimentul inferiorității, a neputinței, și, cuprins de panică, termină prin a tăcea, dând impresia mărginitului, dacă nu chiar a prostului. Cine poate cuprinde proporțiile acestei tragice ironii ? Dintr'o facilitate de exprimare oltenească și dintr'un cap-uzină de erudiție a vreunui basarabean sau bucovinean aparent confus, s'ar putea naște o sinteză care să uimească lumea !”

■
Nu cunoaștem răsunetul pe care l-or fi avut, în presă și în public, cele trei volume compacte din

„Istoria Medicinii și Farmaciei în trecutul Românesc”, pe care d. Dr. Pompei Gh. Samarian din Călărași le-a tipărit în ultimii ani. Știm doar că lucrările distinsului medic se integrează, patrimoniului cultural românesc, cu tot prestigiul. Nu le-am citit în întregime, pentru că la un loc au peste o mie cinci sute de pagini. Dar ne propunem s'o facem, și, cu slaba pricepere de care suntem în stare, să justificăm sentimentul de admirație și de sfială cu care ne apropiem de această comoară. Până atunci, ne mulțumim să reproducem câte un pasagiu din cele trei prefețe semnate de dd. N. Iorga, Dr. V. Gomoiu și Eugen Cialic.

„În total e una din cele mai bune lucrări de istorie pe care le-am avut înainte în ultimii ani și ea arată cât de mult inteligența, răbdarea, bunul simț și, mai ales o covârșitoare iubire pot înlocui migăloasa pregătire în seminariile universitare care uneori seacă inima, fără care nu se poate face nimic bun și temeinic”. (N. Iorga, Prefața Vol. I).

„În ciuda dificultăților, fără să cruțe osteneți și cheltueli, D-nia sa, (Dr. Samarian,) a căutat cu răbdare, a citit cu știință și cu atenție, și prin tenacitatea voinței a învins izolarea din provincie și a izbutit să realizeze o admirabilă operă de știință”. (Dr. V. Gomoiu, Prefața Vol. II).

„Doctorul Samarian înfățișează prin strădania lui un aspect inedit al provinciei românești. Prin studiile sale, prin cercetările sale, prin prestigiul câștigat pe merit, autorul acestor masive volume de istorie

a medicinei și farmaciei românești, luminează adevărata față a acestei hulite provincii, în care totuși se gândește și se lucrează sârguincios pentru adăugirea de noi valori la tezaurul culturii românești”. (Eug. Cialic, Prefața Vol. III).

■
„Femeia din noroiu”, romanul d-lui Al. Bilciurescu apărut de curând în Editura Librăriei „Principalele Mircea” din București, înfățișează o realizare aproape temeinică în scrisul atât de variat și inegal al acestui romancier. Deși nu s'a putut scutura pe deplin de multele d-sale păcate, d. Bilciurescu reușește, totuși, să ne dăruiască o carte cu foarte surprinzătoare și emoționante pagini. O carte scrisă cu sinceritate, cu pricepere, cu echilibru, dar mai ales cu o profundă amărăciune. Autorul a pus un accent atât de dureros în povestirea dramei, încât, deși scrisă în maniera tuturor romanelor d-sale, cartea capătă o semnificație aproape morală, tocmai prin înspăimântătoarea imoralitate a eroinei.

Recunoscând cinstit acest merit al d-lui Bilciurescu, ne gândim cu regret la cât a pierdut d-sa cu celelalte romane și la cât ar fi câștigat, dacă și-ar fi început cariera cu „Femeia din noroiu”. Acestea sunt consecințele la care trebuie să se aștepte toți cei grăbiți, chiar dacă au talentul d-lui Al. Bilciurescu.

G. M. V.

BIBLIOGRAFIE

CĂRȚI:

- DAN PETRAȘINCU : „Miracolul” (Roman) Editura „Cugetarea”, 1939, București.
- MIRCEA ELIADE : „Nuntă în Cer” (Roman) Editura „Cugetarea”, 1939, București.
- C. GANE ; „Dincolo de sbuciumul veacului”, Editura „Cugetarea”, 1939, București.
- GIOVANNI PAPINI : „Viața lui Isus”, Trad. de Al. Marcu, Editura „Cugetarea”, 1939, București.
- VASILE CULICA : „Ili”, Poezii, Editura „Festival”, Siliștra.
- ALEXANDRU NICONOR : „Vesperale”, Poezii, Editura „Festival”, Siliștra.
- VIRGIL TREBONIU : „Clopotnița Mică”, Poeme, Colecția „Adonis”, București.
- PIMEN CONSTANTINESCU : „Învățământul limbii Italiene la Sibiu”, Tip. „Dacia Traiană”, Sibiu.
- GABRIELE D'ANNUNZIO : „Patruzeci și patru de sonete”, Traducere de Pimen Constantinescu, Editura „Hyperion”, Cluj.

REVISTE :

- „ROMÂNIA EROICĂ”, Anul II, Nr. 11-12 (Martie-Aprilie) 1939, Cluj.
- „ORIZONTURI”, Anul II, Nr. 1 (Aprilie) 1939, Galați.
- „ATHENAEUM”, Anul V, Nr. 1 (Ian.-Martie) 1939, București.
- „BISERICA ȘI ȘCOALA”, Anul L III 14, Nr. 17 (Aprilie) 1939, Arad.
- „LUMINA CRESTINA”, Aprilie 1939, Călărași-Ialomița.
- „GAZETA CĂRȚILOR”, Anul VIII No. 11-12, Ploești.
- „CONVORBIRI LITERARE”, Anul 72 No. 2, Director I. E. Torouțiu, București.

REDAȚIONALE

Atragem atențiunea d-lor autori, că ordinea în care se publică materialul, este impusă de necesitățile tehnice, așa că nu puținează nici o preferință.

Toate manuscrisele, corespondența, cărțile destinate recenziilor, precum și publicațiile care vor să facă schimb cu revista noastră, vor fi trimise Redacției, Str. Scarlat Vârnăv No. 27, Constanța, pe numele d-lui Alex. Gheorghel.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

CUPRINSUL:

† GHERONTIE	Vremuri noi, moravuri noi.
AL. GHERGHEL	Evocare.
GENERAL T. NICOLAU	Românii din Timoc și Dacia sub Carol cel Mare.
ION LOLU	Apele sufletului.
D. STOICESCU	Ovidiu.
ION DINU	În spre identificarea primelor zori to- mitane, creștinești.
SANDRA COTOVU	Poveste de iarnă.
P. MARINESCU	Sărbătoare.
IOAN MICU	Muzeul Regional al Dobrogei.

CRONICA MĂRUNTĂ

Comentarii asupra unor scrisori ale lui Duiliu Zamfirăscu.

Medicii din provincie la lucru. — Noul roman

al d-lui Al. Bilciurescu